

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Ana Savanović

**KREATIVNOST PROFESORA I STUDENATA KAO MOGUĆNOST
PROMICANJA POZITIVNIH VRIJEDNOSTI**

DIPLOMSKI RAD

Osijek, 2019.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni učiteljski studij

**KREATIVNOST PROFESORA I STUDENATA KAO MOGUĆNOST
PROMICANJA POZITIVNIH VRIJEDNOSTI**

DIPLOMSKI RAD

Predmet: Kreativnost u nastavi
Mentor: Snježana Dubovicki, doc.dr.sc.
Student: Ana Savanović
Matični broj: 2839
Modul: A modul

Osijek
srpanj, 2019.

SAŽETAK

Fenomeni kreativnosti i vrijednosti neizostavni su dijelovi suvremenog odgoja i obrazovanja. Oni imaju ključnu ulogu u razvoju potpune osobe koja je spremna na nove izazove modernoga svijeta. Vrijednosti od najranije dobi stječemo u krugu svoje obitelji, zatim od učitelja i nastavnika, a na fakultetskom obrazovanju i od sveučilišnih profesora. Od velike je važnosti da profesori i studenti posjeduju sustav pozitivnih vrijednosti, da ih znaju procijeniti i uspostaviti kreativne uvjete za njihovo promicanje. Profesori predstavljaju uzor studentima, a studenti kao budući učitelji, jednoga će dana biti uzor svojim učenicima.

Cilj je ovoga rada bio steći uvid u stavove profesora i studenata o važnosti poticanja kreativnosti općenito, ali i u vidu stvaranja poticajnih uvjeta za promicanje pozitivnih vrijednosti. Istraživanje je provedeno anketiranjem 56 studenata Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti te intervjuiranjem 7 sveučilišnih profesora različitih područja. Istraživanjem su dobiveni rezultati koji potvrđuju da postoji povezanost između kreativnosti profesora i promicanja pozitivnih vrijednosti te da postoji i povezanost između kreativnosti studenata i promicanja pozitivnih vrijednosti.

Ključne riječi: kreativnost, odgoj i obrazovanje, pozitivne vrijednosti, profesori, studenti

SUMMARY

Phenomenones of creativity and values are key section of modern raise and education. They play very important role in developement of a full person which is ready for new challenges of modern world. Since early age, we learn about values from our family, then from our teachers and lastly on the college. It is very important for teachers and students to have system of positive values, to evaluate them and to establish creative conditions for their growth. Professores are role-models to their students, and students as future teachers wil be as well.

The main goal of this paper is to make a look into opinions about importancy of encouraging creativity among students and their professors. Besides that, another goal of this research is to check if professores are creating boosting conditions to promote positive values. This research is implemented by interviewing 56 students and 7 professores of different subjects on the Faculty of education in Osijek. Lead by this research, we can see the connection between creativity of professores and promoting positive values and about connection between creativity of students and positive values .

Key words: creativity, positive values, professors, raise and education, students

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. KREATIVNOST	2
2.1. Što je to kreativnost?	2
2.2. Kreativne kategorije	5
2.3. Kreativnost i samoaktualizacija	8
2.4. Poticanje razvoja kreativnosti	10
3. VRIJEDNOSTI.....	18
3.1. Što su to vrijednosti?	18
3.2. Uzori za usvajanje vrijednosti	20
3.3. Vrijednosti u dokumentima školstva Republike Hrvatske	22
3.4. Poticanje razvoja vrijednosti	26
4. METODOLOGIJA	30
4.1. Opis istraživanja.....	30
4.2. Ciljevi i zadatci istraživanja	30
4.3. Hipoteze istraživanja.....	31
4.4. Etika istraživanja.....	31
4.5. Sudionici.....	31
5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA I INTERPRETACIJA.....	32
5.1. Anketa sa studentima	32
5.2. Intervju sa sveučilišnim profesorima	41
6. RASPRAVA.....	53
7. ZAKLJUČAK.....	55
LITERATURA	56
PRILOZI	58

1. UVOD

U 21. stoljeću fenomeni kreativnosti i vrijednosti neizostavni su dijelovi odgoja i obrazovanja. Oni pomažu u izgradnji cjelovite osobe koja je spremna mijenjati postojeće društvo ka naprijed. Od najranije dobi određene vrijednosti stječu se u krugu obitelji. Polaskom u školu učitelj postaje jedna od najvažnijih uloga u životu učenika. On ih vodi na „putovanje“ na kojem trebaju naučiti najvažnije elemente za budućnost te usvojiti određene pozitivne vrijednosti. Modernizacijom školstva pred učitelja se stavljaju novi izazovi i zadaće gdje on treba omogućiti učeniku razvijanje u smjeru kreativnosti i stjecanja pozitivnih vrijednosti. Kako bi učitelji na učenika prenijeli te vrijednosti važno je da ih prvo i oni sami posjeduju, da ih znaju procijeniti i uspostaviti kreativne uvjete za stjecanje istih.

No što ako učitelj „zakaže“ na ovom području? Što će se dogoditi sa vrijednosnim sustavom tih učenika, ali i daljnjih naraštaja? Postavlja se pitanje od koga će pak učitelj stjeći svoj vrijednosni sustav i na koji način? Krenemo li od samoga početka, na učitelja su također djelovali njegova obitelji i učitelji, no što je sa sveučilišnim profesorima, nisu li i oni važna karika u tom krugu vrijednosti? Oni na neki način budućem učitelju „stavljaju krunu“ završnih znanja, sposobnosti vještina, ali vrijednosti. Stoga se ovim diplomskim radom želi steći uvidi u stavove o važnosti poticanja kreativnosti općenito, ali i u vidu stvaranja poticajnih uvjeta za promicanje pozitivnih vrijednosti koje imaju sveučilišni profesori, ali i budući učitelji kao važan dio cjelokupnog odgojno-obrazovnog sustava.

2. KREATIVNOST

2.1. Što je to kreativnost?

Kreativnost je veoma širok pojam koji seže daleko u prošlost. Riječ kreativnost izvorno dolazi od latinske riječi *creare* što bi značilo stvaranje nečeg originalnog, odnosno kreiranje. (Robinson prema Dubovicki, 2016)

„Kreativnost je pristup problemu, način rada, stvaralački proces, osobina ličnosti, način razmišljanja i spoznavanja te je pod utjecajem socijalne okoline. Stoga je univerzalna sposobnost koja ne opada s porastom dobi, ali se mijenja kvalitativno s kognitivnim razvojem i akumulacijom životnog iskustva i stručnog znanja.“ (Škrbina, 2013: 29).

Kreativnost se u svakodnevnom životu upotrebljava u dva značenja. Prvi je shvaćanje kreativnosti kao stvaralaštva, stvaranja tehničkih, umjetničkih i znanstvenih originalnih ideja, a pod drugim značenjem kreativnost je jedna ili više osobina koje potiču na stvaralaštvo. Ovakav način razmišljanja o kreativnosti vuče korijen iz dva različita pristupa koji izučavaju kreativnost: psihoanalitička teorija i psihometrijski pristup. Prema psihoanalitičkoj teoriji u podsvijesti se krije izvor energije za stvaralaštvo, a sam stvaralački rad nastaje kao rezultat sublimacije podsvjesnih snaga obrambenog mehanizma. Za razliku od psihoanalitičkog, psihometrijski pristup naglasak stavlja na objektivnost gdje su u središtu proces i osobine ličnosti koje omogućavaju nastanak stvaralačkog čina. (Čudina-Obradović, 1990: 49-50) Prema Somolanji i Bognar (2008: 88) kreativnost se od samih početaka proučavala kroz nekoliko različitih pristupa. Postoji mistični u kojem se kreativnost shvaća kao nešto nadnaravno, a u psihodinamičkom kreativnost nastaje kao posljedica nesvjesnih nagona i svjesne realnosti. Promatranje kreativnosti kao većeg procesa razmišljanja predstavlja kognitivni pristup, dok socijalno-psihološki pristup kao neosporne faktore za kreativnost navodi okruženje, osobine ličnosti i motivaciju. Naposljetku imamo konfluentni pristup koji obuhvaća sociološki, psihološki i kognitivni pristup s naglaskom na važnost utjecaja okoline na kreativnost.

Značajna istraživanja fenomena ljudske kreativnosti javljaju se u drugoj polovici dvadesetog stoljeća za što je najviše zaslužan J. P. Guilford. Tek tada kreativnost se počinje shvaćati kao opći ljudski potencijal koji može napredovati poticanjem i opadati sputavanjem, a ne kao proces kojim

određeni pojedinci stvaraju produkte značajne vrijednosti. (Škrbina, 2013: 17) Guilford je prema Krollin i sur. (1987: 46) došao do spoznaje razlikovanja divergentnog i konvergentnog mišljenja na temelju određenih eksperimentalnih istraživanja. Konvergentno mišljenje je ono koje vodi do jednog jedinog rješenja prema već unaprijed određenim normama, okvirima i shemama. Takvo mišljenje često se primjenjuje u testovima inteligencije gdje se zanemaruje bilo kakvo iznenađenje i originalnost, a postoji samo jedan točan odgovor. Nasuprot njemu, nalazi se divergentno mišljenje koje nije strogo određeno normama i okvirima. Ono ne sadrži samo jedan točan odgovor, već neograničen broj ideja što pogoduje originalnosti i maštovitosti pojedinca. Divergentno mišljenje procjenjuje se na temelju nekoliko kriterija: *originalnost* kao temeljni kriterij podrazumijeva nešto novo i neobično; *fluentnost* označava mnoštvo različitih rješenja; *fleksibilnost* se odnosi na prilagodljivost u različitim situacijama te *elaboracija* koja je odgovorna za razradu i lakoću širenja ideja. (Škrbina, 2013: 18)

Treffinger i sur. prema Bognar, L. i Bognar, B. (2007: 2) analizirali su i prezentirali više od sto definicija kreativnosti te navode da mnoge značajke kreativnosti mogu biti naučene i odgajane, ovise od osobe do osobe i variraju između ljudi i disciplina. Popis značajki kreativnosti podijelili su u četiri kategorije: 1. *stvaranje ideja* koje uključuje kognitivne značajke s pojmom divergentnog mišljenja ili sposobnosti kreativnog i metaforičkog mišljenja; 2. *produbljivanje ideja* uključuje kognitivne značajke povezane s konvergentnim ili kritičkim mišljenjem; 3. *otvorenost i hrabrost za istraživanje ideja* odnosi se na stavove, iskustva, interese i i samopouzdanje osobe te 4. *slušanje osobnog* «unutarnjeg glasa» podrazumijeva samorazumijevanje, viziju koja se želi postići i ustrajnost za njezino postizanje.

Winner je prema Huzjaku (2006: 236) pojam kreativnost podjelio na kreativnost s «velikim K» i s «malim k». Kreativnost s «velikim K» podrazumijeva transformaciju, mijenjanje i istezanje pojedinog područja te uključuje veliko znanje i iskustvo. Smatra da djeca nisu kreativna na ovaj način. Kreativnost s «malim k» pripada djeci i obuhvaća tehničke vještine određenog područja, samostalno otkrivanje pojedinih pravila bez velike pomoći odraslih te stvaranje novih, neuobičajenih strategija za rješavanje pojedinog problema. Taylor (prema Huzjak, 2006: 236) je pokušao približiti takav pristup navodeći da povlačenjem nekoliko linija po papiru dijete ne stvara predmet od važne vrijednosti za društvo, ali ipak stvara nešto novo. Također, kreativnost je razvrstao u pet stupnjeva gdje je zadnji stupanj za veliko K, a prva četiri za malo k: 1. *kreativnost*

spontane aktivnosti, (1-6 g.); kreativnost usmjerene aktivnosti (7 – 10 g.), kreativnost invencije (11- 15 g.), kreativnost inovacije (16-17 g.), te kreativnost stvaranja (18+). (Huzjak, 2006: 236) Sawyer prema Dubovicki (2016: 19) navodi da kreativnost (creativity) koju posjeduju svi ljudi u svakodnevnom životu možemo označiti s „malim“ c, a kreativnost, koju posjeduju pojedinci, kreativni i uspješni za svoje područje, označavamo s „velikim“ C. Löwenfeld (prema Škrbina, 2013: 17) smatra da je kreativnost opća ljudska i životna osobina te ju dijeli na aktualnu i onu potencijalnu koja je prisutna u različitim stupnjevima i zahtjeva povoljne uvjete da bi se ostvarila. Prema navedenom, kreativnost ne mora uvijek biti spontana i bez volje samoga pojedinca, već joj je potreban i određen vanjski utjecaj.

Važno je naglasiti da se kreativnost različito definira te da ne postoji definicija koja je općeprihvaćena. Ovisno o definiciji koja se prihvaća, određuju se i činitelji i značajke vlastite kreativnosti. (Treffinger, Donald J. (i sur.) prema Dubovicki 2016)

„Zajednička definicija koja obuhvaća većinu gledišta mogla bi glasiti da je kreativnost urođena sposobnost svakog pojedinca da proizvodi određenu novinu na već postojeće stanje bilo u materijalnoj, bilo u duhovnoj sferi (rješenja, ideje, umjetnički oblici, teorije ili proizvodi), da je ta novina originalna, ekonomična i primjenjiva unutar određenoga socijalnoga konteksta te da je pozitivno usmjerena.“ (Isaksen prema Somolanji i Bognar, L., 2008: 89)

Prema Čudina-Obradović (1990: 51) postoje dva zajednička elementa koja sadrže različite definicije i promišljanja o kreativnosti. Prvi element je da *„kreativan pojedinac uočava, vidi, doživljava, kombinira stvari i pojave na nov, svjež, neuobičajen način“*, a drugi da *„kreativan pojedinac proizvodi nove, neuobičajene, drugačije ideje i djela“*.

Kreativnost je kompleksni fenomen i njegovo definiranje ovisi o pridavanju važnosti i stavljanju naglaska na kreativnu osobu, produkt, proces, socijalne sustave te razvijanje kreativnog mišljenja. (Škrbina, 2013: 14)

„Neki smatraju da je kreativan samo onaj pojedinac koji proizvodi, a ne onaj koji uočava (kreativnost = stvaralaštvo), dok drugi misle da je sposobnost uočavanja neobičnog (kao npr. kod humora) bar znak kreativnosti, pa i takve pojedince smatraju kreativnima (kreativnost = osobina)“ (Čudina-Obradović, 1990: 51)

2.2. Kreativne kategorije

Kreativnost se prema Somolanji i Bognar, L. (2008) može promatrati kroz četiri kategorije pa tako razlikujemo: *kreativnu osobu*, *kreativan produkt*, *kreativan proces* i *kreativnu okolinu*. Navedene kategorije mogu se proučavati samostalno, no većinom se isprepliću i neodvojive su. (Škrbina, 2013)

Kreativna osoba

Svaki pojedinac u sebi nosi kreativni potencijal od samoga rođenja, a njegova aktualizacija ovisi o brojnim činiteljima kreativnosti. Prema tome svatko je kreativan na određenoj razini te su prisutni aspekti određenih kognitivnih karakteristika, ličnosti, emocionalnim kvalitetama te iskustvu tijekom razvoja. (Somolanji, Bognar, L., 2008: 89)

Svaka kreativna osoba od najranije mladosti teži za ostvarenjem jedinstvenog stila života. Sve su to unutarnje potrebe za eksperimentiranjem, otvorenošću i spontanošću, ali postoje i one vanjske koje se stvaraju dobrim odnosima između pojedinca i njegova okruženja. Osoba koja voli sebe i druge, ima osjećaj vlastite individualnosti i koja se neprekidno uzdiže na razinu svojih potencijalnih stvaralačkih sposobnosti može izgraditi jedinstveni stil. Ona je okrenuta ka vanjskom vrednovanju svoga stvaralaštva, ali prije svega uključuje svoje procjene i nalaze. Za kreativnost su veoma važne sljedeće osobine pojedinca: *upornost i strpljenje, nemiran duh, sklonost riziku, hrabrost, otvorenost za personalizirano iskustvo, aktivan razum, sklonost stvaralačkoj avanturi, snažna volja, zapažena radoznalost, inicijativnost, kreativan nemir, nonkonformizam*. (Stevanović, 1999: 191)

Kreativan produkt

Druga kategorija je *kreativan produkt* i ona se odnosi na određenu novinu u odnosu na originalnost, već postojeće stanje, ekonomičnost i korisnost za cijelo društvo koje se očituje kroz tehnička, znanstvena i druga područja. Za značajan kreativan produkt potreban je dugotrajan rad, a poznato je i desetogodišnje pravilo tj. godine učenja, proučavanja i kritičkog mišljenja kako bi se došlo do određenog kreativnog pomaka. *Kreativan produkt* može se izraziti kao nešto opipljivo – ekspresija ili sposobnost kreativnog zapažanja – impresija. (Somolanji, Bognar, L., 2008: 89) Prema Stevanoviću (1999: 281) do stvaralačkog proizvoda dolazimo disciplinom, usmjerenjem,

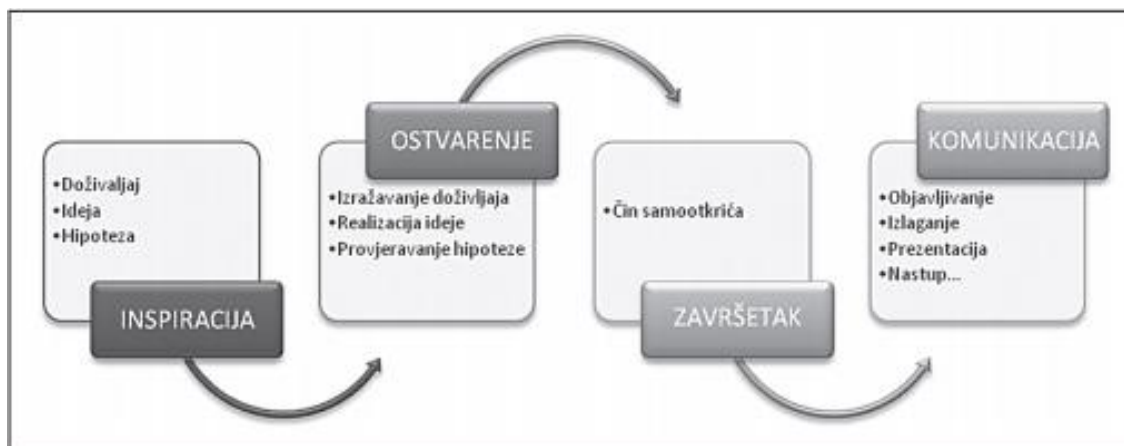
biranjem, selekcijom, izdvajanjem, naglašavanjem i pokušajem da se proizvede bitno, odnosno da se dođe do osjećaja „eureke“.

Kreativan proces

Kreativan proces predstavlja tijek stvaranja kreativnog produkta. On treba dovesti do neobičnih ideja, nadogradnju novih ideja na već postojeće odnosno stvaranje različitih kombinacija staroga. (Somolanji, Bognar, L., 2008: 89)

„Stvaralački proces je tok i način odvijanja / proizvodnje jednog djela / proizvoda, koji može biti duhovne ili materijalne vrijednosti. On se odvija u vremenu i prostoru, na određenom predmetu rada / sadržaju, uz pomoć potrebnih sredstava i uz sudjelovanje odgovarajućih subjekata koji izvode poduzetu aktivnost. Proces ima svoj početak, izvođenje, središnju aktivnost i završetak. Tu su još i prethodne duhovne, materijalno-tehničke, organizacijske i planske pripreme rada i, na kraju, vrednovanje i praktična primjena izrađenog proizvoda / djela.“ (Stevanović, 1999: 246)

Kreativan proces sadrži nekoliko faza koje ovise o samome autoru, a one osnovne četiri su: *definiranje problema, inkubacija, iluminacija i verifikacija*. (Somolanji, Bognar, L., 2008: 89) Dubovicki (2016: 29) navodi da u svome radu polazi od shvaćanja kreativnog procesa koji se sastoji od *faze inspiracije, ostvarenja, završetka i komunikacije*, a takav je proces prikazan na slici 1.

Slika 1. Kreativan proces

(preuzeto sa <https://hrcak.srce.hr/82857> 20.4.2019.)

Stevanović (1997: 46) na sljedeći način navodi i pojašnjava kategorije kreativnosti: 1. *preparacija* obuhvaća pripremanje, uviđanje problema, otkrivanje ideje i isticanje zadatka; 2. *inkubacija* – predstavlja razmišljanje o problemu kojega ni sam stvaratelj ponekad nije svjestan, naizgled je to faza mirovanja, no u njoj se odbacuju, transformiraju i sazrijevaju različite ideje; 3. *iluminacija* - je faza u kojoj se dolazi do spasonosnog rješenja („aha – doživljaj“), odnosno rješenje je pronađeno i 4. *verifikacija* je posljednja faza u kojoj se provjeravaju rješenja i završava stvaralački proces.

Kreativna okolina

Kreativna okolina je četvrta kategorija. U njoj je naglašena važnost društva u kojem pojedinac živi jer to društvo svojim odnosom prema pojedincu može poticati ili sputavati njegov kreativni razvoj. Obitelj, škola i zajednica različiti su činitelji koji utječu na razvoj ili sputavanje kreativnosti. (Somolanji, Bognar, L., 2008: 89)

2.3. Kreativnost i samoaktualizacija

Dubovicki (2016) navodi da shvaćanjem kreativnosti kao jednim od aspekata samoaktualiziranosti pojedinca možemo uočiti da je povezanost ta dva fenomena neizostavan dio razvoja kvalitete ličnosti.

„Guilford i Torrance naglašavaju da je kreativnost sposobnost koju posjeduju svi ljudi, ali su oni kao psihometričari prvenstveno okrenuti traženju „nadarenih“ kako bi se o njima vodila posebna briga.“ (Dubovicki, 2016: 33)

Torrance je u svom istraživanju pokušao otkriti bazične karakteristike koje posjeduju kreativne osobe i uz pomoć eksperata zaključio da su takve osobe hrabre u prosudbama, odlučne, samoinicijativne, uporne, znatiželjne... (Torrance prema Dubovicki, 2016) S druge pak strane, Maslow je prema Dubovicki (2016) dugi niz godina istraživao fenomen samoaktualizacije te je poznat i po svojoj piramidi ljudskih potreba. Prva potreba je fiziološka, slijedi potreba za sigurnošću, a zatim potreba za ljubavlju i pripadanjem. Četvrta je potreba za poštovanjem i samopoštovanjem, a na vrhu te piramide kao najviša potreba, nalazi se samoaktualizacija. Analizom 50 samoaktualiziranih ličnosti, ustanovio je da one imaju osobine efikasne percepcije stvarnosti, prihvaćanje sebe i drugih onakvih kakvi jesu, kreativnost, želju za pomaganjem, sklonost demokraciji i mnoge druge. Jedan od njegovih studentata uvidio je sličnost između njegovih i Torranceovih rezultata. *„Maslow o tome kaže, da koncept kreativnosti i koncept zdrave, samoaktualizirane, potpuno humane osobe izgleda da sve bliže i bliže idu zajedno i možda postaju ista stvar.“* (Maslow prema Dubovicki, 2016: 34)

Bognar, L. i Kragulj (2011) baveći se istraživanjima o kreativnosti u sveučilišnoj nastavi, također su uočili da kreativnost potiče samoaktualizaciju. Istraživanjem odnosa kreativnosti i samoaktualizacije kod studenta budućih učitelja navode da postoji značajan stupanj povezanosti između studentske procjene vlastitog stupnja samoaktualizacije i kreativnosti. Nadalje, prema Dubovicki i Mlinarević (2018) uočena su značajna preklapanja između osobina samoaktualiziranih i kreativnih osoba, logitudinalnim istraživanjem koje su provele sa budućim učiteljima, studentima Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku. Studenti su istaknuli osobine sveučilišnih profesora za koje smatraju da su samoaktualizirani i kreativni te se na temelju njihovih stavova može zaključiti da su kreativni profesori ujedno i samoaktualizirani.

Prema Bognaru L. (2001) rađamo se kao bespomoćna bića koja bez pomoći drugih ljudi ne mogu postati ljudska bića te smo zbog toga vezani jedni za druge. Roditelji su prvi za koje se vežemo, a zatim dolaze drugi bliski ljudi za koje se vežemo cijeloga života. Svaki čovjek zapravo teži putu do samoaktualizacije do kojeg dolazimo vlastitom aktivnošću, no uvijek uz obvezan odnos s drugim ljudima. Taj međuljudski odnos između pojedinca i njegovih roditelja, djece, učitelja, učenika i ostalih je zapravo odgoj. Da bi takav odnos mogli nazvati odgojem, on uvijek mora biti u funkciji poticanja razvoja i rasta ličnosti te mijenjati obje osobe – odajatelja i odgajnika. Poticanje procesa samoaktualizacije, razvoja osjećaja vlastite vrijednosti, poticanje razvoja autentičnosti, originalnosti, stvaranje pozitivne slike o sebi te stvaranje vlastitog sustava vrijednosti promiče humanistički odgoj - „*Humanistički odgoj ima za cilj i usvajanje određenog sustava društvenih vrijednosti kojima se omogućuje pojedincu da ostvari svoja nastojanja za vlastitom samoaktualizacijom.*“ (Bognar, L., 2001: 82).

Prema Dubovicki (2016) mladi u školi i na fakultetima usvajaju vrijednosti i ponašanja koje učitelji, nastavnici i profesori prenose na njih. Učitelj i profesor zapravo predstavljaju model za usvajanje određenih vrijednosti. Bognar, L. (2011: 165) o odgoju na sveučilištu promišlja na sljedeći način:

„Kako bi sveučilišni profesori mogli utjecati na osobni razvoj mladih na sveučilišnoj razini, važno je da i sami budu osobe koje rastu, a ne osobe koje odustaju i propadaju. Sveučilišni profesori predstavljaju studentima personalizaciju struke koju su odabrali kao životni poziv te samim time postaju uzori i osobe za identifikaciju. Odgoj na sveučilištu odnosi se na usvajanje sustava vrijednosti profesije za koju se osposobljavaju i na podršku u procesu vlastite socijalizacije i samoaktualizacije. Eventualne poteškoće na koje mladi nailaze u osobnom razvoju ne bi trebale ostati neprimijećene, a podrška i pomoć moguće su i nužne. Veliko osipanje u procesu studiranja nije ni društveni interes, a često je povezano s mnogim osobnim razočaranjima i upropaštavanjem mladih života.“

Nastavnik koji neprestano traži nove ideje i informacije, usavršava svoj rad, pokreće stvaralačke aktivnosti i trudi se povezati teoriju i praksu, kreativan je nastavnik. On je strpljiv, iskazuje veliku ljubav i suradničke odnose, izlazi izvan okvira i okreće se ka nečem novom. (Stevanović, 1999) Profesori svojim kreativnim radom unaprjeđuju nastavu i na taj način promiču vrijednosti koje se prenose odgojem, utječu na odgoj i razvoj samoaktualizacije. (Dubovicki, 2016)

2.4. Poticanje razvoja kreativnosti

Neospornu ulogu u stvaralaštvu pojedinca svakako ima okolina koja na njega može djelovati regresivno i progresivno. Vanjski utjecaji mogu izazvati nered, neravnotežu i pomutnju kod pojedinca, a da bi se on održao potrebno je neprestano prilagođavati se okolini. Pojedinaac i svijet zapravo djeluju jedan na drugoga, no da bi se čovjek uspješno prilagodio tom svijetu i njega sebi neosporno je da posjeduje kreativne sposobnosti. (Stevanović, 1999)

Richards (2010) svakodnevnu kreativnost promatra kroz četiri temeljna pitanja:

1. *Identifikacija svakodnevne kreativnosti* – izgradnja uključuje naš potencijal za originalnost i značenje na poslu ili predavanjima, našu „sposobnost oblikovanja fenotipa“ kao ljudskih bića, koja u isto vrijeme biva potrebna i univerzalna, nastala u potrebi za preživljavanjem, ostvarena u daljnjem razvoju čovjeka. Gledana kao proces, njezine dobrobiti su osobito vidljive.
2. *Svakodnevna kreativnost i zdravlje* – kreativnost je često zdrava, dostupna svakome i može se manifestirati u sadašnjosti iznad naših predrasuda, strahova i samokritičnih gledanja sebe, gdje nas može upoznati s novom svijesti, iz svijeta i naših umova. Ekspresivne umjetnosti, slike, čak i uvažavanje kreativnosti mogu to omogućiti. Za određene ljude koji nose genetsku predispoziciju za psihičku nestabilnost, koji bolje funkcioniraju samostalno, svakodnevna kreativnost može predstavljati zamjensku prednost.
3. *Alternativni načini učenja* – kroz stilske modele, nova otkrića o mozgu, fenomenu teorije kaosa i stanjima svijesti, naša svakodnevna kreativnost osobito u intuitivnim situacijama i situacijama uvida, može se široko primijeniti na naš mentalni kapacitet i povezanost duha i tijela zajedno s povezanim stanjima uma, nudeći nove puteve za razumijevanje i poticanje kreativnosti.
4. *Kreativne norme nasuprot konformizmu* – svakodnevna kreativnost nudi norme koje su otvorenije, zdravije i participativnije i uz to imunije na neka bezumna

konformistička ponašanja koja je imala naša vrsta u svoje najgore vrijeme. Ako određeni zaposlenici, učitelji i drugi zatambljuju kreativna ponašanja, možda se s vremenom i boljom perspektivom, spozna da je način na koji smo živjeli u prošlosti bio pogubniji za kreativnost.

„Sretnija, ispunjenija i zdravija vremena mogu biti ispred nas ako naučimo cijeniti svakodnevnu kreativnost u samima sebi i u kulturi. Ne samo da će nam pomoći da se prilagodimo nepredvidljivoj budućnosti, nego će oblikovati budućnost za našu dugoročnu prednost.“ (Richards, 2010: 208)

Škrbina (2013) navodi da se stvaralačka klima pospješuje nagrađivanjem kreativnog pristupa, a izbjegavanjem svega što osobu dovodi do straha i neuspjeha. Ometanje razvoja kreativnosti djece pospješuje crtanje kreativnog produkta, ispravljanje, predlošci za bojanje, izlaganje radova i shematski prikazi, vrednovanje i procjenjivanje radova, komentiranje, prenaplašavanje vrijednosti te inzistiranje na urednosti i preciznosti. S druge pak strane, razvoj kreativnosti kod djece moguće je poticati usmjeravanjem opažanja, aktiviranjem sjećanja, maštanjem, zamišljanjem i potvrđivanjem. (Belamarić prema Škrbina, 2013) Veoma je važno reagirati na vrijeme, osigurati poticajnu okolinu, ukloniti sve ometače kreativnosti i slijediti pravila za poticanje kreativnosti kako za djecu tako i za studente u sveučilišnoj nastavi. (Dubovicki, 2016)

„Kreativnost pak snažno potiče kvalitetu nastave i čini je neusporedivo učinkovitijom od uobičajene nastave koja pati od dosade i da bi se uopće odvijala mora se zasnivati na strahu i raznim vrstama pritiska. Posebno značenje ima kreativnost u nastavi na fakultetu, gdje je nažalost i najmanje ima, jer se radi o zrelim ljudima koji su u tim godinama i pozvani da stvaraju, što bi trebala biti jedna od važnih funkcija fakulteta. Kad je riječ o fakultetima koji osposobljavaju buduće učitelje, nastavnike i profesore onda ta nastava mora ne samo teorijski nego i praktično ukazivati na važnost kreativnosti u odgojno-obrazovnom procesu.“ (Bognar, L., 2011: 18–19)

Traganje za vlastitim identitetom, aktivne i izražajne osobe, bit je same kreativnosti. Ona zahtijeva potpunu aktivnost svih njenih sudionika i treba ju neprestano poticati. Nastavnici trebaju osmišljavati situacije za poticanje kreativnog rada. To mogu biti razne tehnike razgovora, zajedničko planiranje, dobri uvjeti rada, njegovanje samokontrole, ali važna je i spremnost nastavnika da se suoči sa neobičnim pitanjima učenika ili da razvija radoznalost učenika, potiče raznovrsna rješenja itd. (Stevanović, 1999)

Bognar, B. (2010), Bognar, L. (2009), Dubovicki (2016), Stevanović (1999) i mnogi drugi autori navode različite tehnike koje mogu pomoći u poticanju kreativnosti. Neke od tih tehnika su *Oluja ideja (brainstorming)*, *Šest šešira*, *Vođena fantazija*, *Činkvina*, *Haiku*, *Likovi iz bajki*, *Umne mape*, *Sociodrama*, *Grozodvi*, *Priča i lutka*, *Gluma* i dr.

S obzirom na vlastito iskustvo koje uključuje sudjelovanje u raznim aktivnostima te provođenje pojedinih u nastavi s učenicima razredne nastave, u nastavku će biti opisane neke od zanimljivijih kreativnih tehnika i aktivnosti koje se mogu provoditi na svima razinama odgojno-obrazovnog sustava. Te aktivnosti potiču kreativnost općenito, ali i pomažu u promicanju pozitivnih vrijednosti na osobe koje u njima sudjeluju, a neke od njih su: *Oluja ideja*, *Grozdovi*, *Šest Šešira*, *Priča i lutka*, *Činkvina*, *Haiku*, *Slikanje* i *Umne mape*.

Oluja ideja (brainstorming)

Oluja ideja grupna je tehnika kreativnog mišljenja čiji je tvorac američki psiholog A. F. Osborn. Veoma je zanimljiva i učinkovita jer se u kratkom vremenskom periodu s malim brojem sudionika može prikupiti mnoštvo ideja za rješavanje određenog problema. Što više ideja sudionici ponude, postoji bolji izbor za rješavanje određenog problema. Onaj tko provodi ovu tehniku navodi problem koji treba riješiti, a zatim dobiva povratnu informaciju, odnosno ideje od onih koji sudjeluju. U prvom koraku na sudionicima je samo da iznose što više ideja bze davanja bilo kakvih komentara, vrednovanja ili odbacivanja. Želi se postići spontanost iznošenja različitih misli. Idealan broj osoba za ovu tehniku je od 6 do 12. To bi trebala biti heterogena grupa prema obrazovanju, zanimanju, spolu, kronološkoj dobi, socioekonomskom statusu... Ideje se iznose slobodno i potpuno samostalno, bez straha i pritisaka. Vrednovanje ideja slijedi tek kasnije te se one analiziraju, grupiraju, odbacuju ili biraju one najbolje. (Stevanović, 1999)

Previšić prema Dubovicki (2016) navodi da se oluja ideja po prvi puta spominje 1963. godine u knjizi „Applied imagination“ te da je neizostavna metoda za poticanje kreativnosti jer se na taj način stvaraju navike za kreativno ponašanje.

Sam naziv ove tehnike *Oluja ideja* traži neobičnost u stvaranju ideja što omogućava odmak o kritičnosti koja guši kreativnost. Na početku je važno upoznati se s problemom, a potom slijedi samostalno zapisivanje svih mogućih ideja bez navedenog kritiziranja. Ideje se potom analiziraju

iznošenjem argumenata za i protiv, a na samom kraju odlučujemo se za najbolje rješenje problema odnosno ideju. (Dubovicki, 2016)

Grozdovi

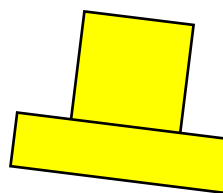
Steele, Meredith, Temple i Walter prema Dubovicki (2016) opisuju *Grozdove* kao tehniku koja za cilj ima poticanje slobodnog i otvorenog razmišljanja o nekoj temi ili problemu. To je pismena aktivnost koja zahtijeva opis same aktivnosti i koraka, odabir zanimljive teme i osmišljavanje grupnog procesa, odabir druge zanimljive teme i dostatno vrijeme za crtanje grozda, vrijeme potrebno da četiri ili pet sudionika razmjene grozdove te diskusija u paru na koji način nastavnici mogu koristiti grozd u nastavi. Prvo pravilo izrade *Grozdova* je pisanje ključne riječi na sredinu papira. Drugo pravilo je zapisivanje riječi koje su povezane s temom. Zatim slijedi povezivanje svih napisanih pojmova koji se mogu povezati i posljednje pravilo kaže da treba zapisivati pojmove sve dok ne nestane vremena ili ideja. Nakon izrade zajedničkog grozda, svatko ga izrađuje sam za sebe. (Dubovicki, 2016: 148-149)

Šest šešira (tehnika paralelnog mišljenja)

Kreativnu tehniku *Šest šešira* osmislio je Edward de Bono. Ima široku primjenu u području ljudske djelatnosti sve od raznih svjetskih organizacija pa do odgojno-obrazovnog procesa. Ova tehnika posebna je po tome što potiče suradnju, inovativnost, kreativnost i produktivnost te se može koristiti za analitičko i kritičko mišljenje, vođenje sastanaka, unapređenje timske produktivnosti, proizvodnje i upravljanja produktima itd. Za provođenje ove tehnike potrebno je odabrati problem, a zatim jedan od šešira koji će nas navesti na način kojim trebamo pristupiti tome problemu. Šešire izmjenjujemo sve dok ne dođemo do posljednjeg. Boje šešira su plava, žuta, bijela, crna, crvena i zelena, a voditelj sam odlučuje od koje boje će se krenuti. *Bijeli šešir* u potrazi je za informacijama i navodi na postavljanje pitanja: „*Što bismo trebali pitati, Što znamo?*“. On nas vodi prema informacijama koje imamo ili koje nas zanimaju. *Crni šešir* je jedan od najkorištenijih. On navodi na povećan oprez pri odluci i moguće nedostatke tih odluka, no ne valja ga previše koristiti jer to može biti i opasno. Kreativni šešir je *zeleni šešir*. Zelni šešir zadužen je za stvaranje novih ideja, raspravu i promjene. *Crveni šešir* omogućava iskazivanje vlastitih

osjećaja i slijeđenje intuicije. Simbolizira vatru i toplinu. Optimizam i sunce predstavlja *žuti šešir** te nalaže pronalazak svega što je pozitivno. Za razmatranje samog procesa mišljenja namijenjen je *plavi šešir*. On se može koristiti npr. oko dogovora slijeda šešira, na početku rasprave za dogovor o čemu će se raspravljati ili za razmatranje učinjenog. Tehnika šest šešira skraćuje vrijeme trajanja skupa i povećava njegovu učinkovitost, koristi različite vrste mišljenja i tehniku paralelnog mišljenja. Promjenom šešira zapravo mijenjamo svoje mišljenje i stavljamo se u različite pozicije te istražujemo sve situacije i probleme i dolazimo do neočekivanog i najboljeg rješenja. (Bognar, B., 2010)

Sjajan poput zlata, ideja uvijek pun, ja sam žuti šešir za Vas uvijek tu. Sreću i vedrinu donosim Vam ja, skupa ćemo znati popraviti dan.

* Kreativan opis onoga što predstavlja *žuti šešir* nastao na kolegiju *Kreativnost u nastavi*¹

Priča i lutka

Prema Bognaru L., (2009) *Priča i lutka* mogu imati veoma važnu ulogu u fakultetskoj nastavi, a ne samo u osnovnoškolskoj gdje su sasvim uobičajene. Pomoću njih mogu se ostvariti različiti odgojno-obrazovni zadatci poput poticanja tolerancije, empatije, samoaktualizacije i dr. Priču može pročitati profesor ili studenti svatko za sebe, a može ju i profesor prepričati. Nakon toga studenti aktivno rade na tekstu te je poželjno izbjegavati analize i usredotočiti se izražavanje doživljaja kroz glumu, pokret, glazbu, sliku ili ples. Moguće je i izražavanje stavova, organizacija rasprave ili debate na temelju pročitane priče i uz pomoć lutki. Doživljaj priče najbolji je uz glazbu. U etapi dogovora lutka je većinom u rukama profesora, u etapi realizacije podjednako ju mogu koristiti i profesor i studenti, a u etapi evaluacije studenti. Studenti mogu sami izraditi lutke ili ih profesor može sam donijeti na nastavu. Poželjno je da ih ne bude previše i da se ne koriste prečesto.

¹ Kolegij Kreativnost u nastavi (KrUNa), pohađala sam akademske 2015./2016. na II. godini studija

Lutke utječu na pažnju studenata, oni postaju motiviraniji za rad, potiče maštu i originalnost te donosi nešto novo u nastavu. (Bognar, L., 2009)

Sociodrama

Torrance prema Dubovicki (2016) tehniku *Sociodrama* smatra mogućnošću kreativnog rješavanja određenog problema kojim se pristupa proučavanju budućnosti. Studenti se mogu podijeliti u grupe i svaki od sudionika treba se prisjetiti nekog neugodnog iskustva tijekom školovanja koji nije imao sretan završetak za njih ili one koji se nisu sretno završili. Nakon što svaki sudionik ispriča svoj događaj grupa se odlučuje za jednu priču, a osoba čija priča je, određuje uloge. Profesor također može sudjelovati, a priča se ne mora odvijati kao u stvarnosti, već se mogu odglumiti i druga, pozitivnija rješenja te situacije. Studenti su aktivni cijelo vrijeme te kasnije razgovaraju o problemu koji su glumili. *Sociodrama* omogućava osobi čija se situacija odglumila da ju sagleda iz različitih kuteva te da ju riješi na sebi prihvatljiv način. Isto tako, ova tehnika pridonosi ugodnom ozračju u nastavi. (Dubovicki, 2016, 158)

Umne mape

Umne mape nazivaju se još i *umne karte* ili „*paukovi dijagrami*“ te su pogodne za izlaganje različitih podataka i ideja pomoću razgranatog crteža. Izrada umne mape kreće od središnje teme koja se zapisuje na sredini papira. Iz središnje teme crtaju se nove grane koje predstavljaju tematsku podgrupu te je iz svake grane dozvoljeno nacrtati onoliko grana koje pobliže određuju pojam koji se opisuje. Poželjno je brzo crtanje i zapisivanje, a svaka grana može biti obojena drugom bojom ili označena simbolom. Moguće je zapisivati i bilješke osim samog naslova, a tekst se može istaknuti oblikom, bojim ili veličinom, slova. (Bognar, B., 2010)

Buzan prema Dubovicki (2016) ističe da izrada umne mape udvostručuje rezultate odgojno-obrazovnog procesa jer se moraju koristiti obje strane mozga. *Umne mape* omogućavaju bolji uvid u problem koji je postavljen, ali također pomažu i u stvaranju novih ideja.

Haiku pjesma

Haiku pjesma je pjesma koja se piše u tri stiha prema pravilu da u prvom i trećem stihu ima pet slogova, a u drugom sedam. Glagolsko vrijeme u kojem nastaje je prezent i ne sadrži naslov. Ovakve pjesme imaju mnoštvo prednosti jer za njih ne treba puno vremena, u samo nekoliko riječi može se izraziti osobni doživljaj o nekoj temi te je potreban samo papir i olovka. (Dubovicki, 2016)

Prema Dubovicki (2016) *Haiku pjesme* pogodne su i za ispite iz pojedinih kolegija. Na taj način studenti ne moraju učiti napamet definicije, već svojim riječima u samo tri stiha daju odgovor na pitanje koji će sadržavati ono najvažnije i ključno o tom problemu, ali i opustiti studente i potaknuti ih na kreativnost.

Činkvina

Činkvina ili *petostih* je pjesma koja se sastoji od pet stihova. Pogodna je izricanje ključnih informacija onoga što se naučilo na kreativan način. Prvi stih čini imenica i predstavlja osnovni pojam. U drugom stihu navode se dvije riječi odnosno pridjeva koji taj pojam opisuju. Treći stih čine tri riječi, najčešće su to glagolske imenice koje označavaju radnju. U četvrtom stihu izražavaju se osjećaji u vezi teme, a čini ga fraza od četiri riječi. Peti stih sadrži jednu istoznačnicu koja govori o biti teme. (Dubovicki, 2016)

Slikanje

Slikanje kao tehnika često nije dovoljno zastupljeno u nastavi. Svaka nastava treba biti jedinstvo doživljajnog, spoznajnog i psihomotornog aspekta. Slikanjem u nastavi jedan od njih svakako je moguće ostvariti. Ponekad, da bismo nešto dočarali, potrebno je više od riječi pa tada trebamo koristiti slikanje jer ona je izražajna dimenzija u nastavi. (Dubovicki, 2016) U okviru ove tehnike, nastala je nova nazvana *Picassovo slikanje* koju je osmislila Dubovicki (2016). Crteži nastali iz ove aktivnosti pomalo su podsjećali na Picassove slike pa je zbog toga i dobila takav naziv. To je kreativna tehnika koja ima za cilj poticanje mašte. Sudionici sjede u krugu i ispred sebe imaju papir. Voditelj govori koju aktivnost trebaju raditi i to na zvuk zvona. Kada čuju zvono,

sudionci predaju papir osobi koja sjedi desno od njih. Zatim nastavljaju raditi prema novim uputama na papiru kojega su dobili. Osim što je edukativna, ova tehnika ima i terapijsko djelovanje na sudionike. (Dubovicki, 2016)

3. VRIJEDNOSTI

3.1. Što su to vrijednosti?

Vrijednosti su „*eksplicitno ili implicitno shvaćanje, svojstveno pojedincu i karakteristično za grupu, nečeg poželjnog što utječe na selekciju prikladnih načina, sredstava i ciljeva akcije*”. (C. Kluckhohn prema Ilišin 2011: 83). Prenose se na različite načine koji mogu biti svesni, nesvesni, namjereni ili nenamjereni i pokazuju kakvo društvo zapravo želimo. (Rakić i Vukušić, 2010)

Svaki pojedinac ih posjeduje i izražava svojim postupcima i iznošenjem mišljenja. (Rakić i Vukušić, 2010) Vrijednosti su „*trajno vjerovanje da je specifičan način ponašanja ili egzistencije osobno ili društveno poželjniji od suprotnog ili obratnog načina ponašanja ili egzistencije*”. (M. Rokeacha prema Ilišin, 2011: 83).

Vrijednosti koje stječemo odgojem i obrazovanjem nit su vodilja za daljni život. (Rakić i Vukušić, 2010) One su kao „*poželjni ciljevi, različite važnosti, koji nadilaze specifične situacije, a djeluju kao usmjeravajuća načela u čovjekovu životu*”. (S. Schwartz prema Ferić, 2009: 13).

Lindh i Korhonen prema Ilišin (2011, 86) navode da vrijednosti “*govore nešto o velikim pitanjima: tko smo, odakle dolazimo, kamo idemo, kako možemo definirati svoj identitet, što želimo postati, što mislimo o drugima ili različitosti? I, konačno: što daje osnovni smisao našim životima?*” dok Liebau prema Mrnjauš (2008: 28) kaže: „*Vrijednosti se prije svega uče kroz to da ih se živi.*“

Pojam vrijednosti različito se definira te ne postoji općeprihvaćena definicija, ali se može proučavati kroz dvije skupine pa ih tako prema Rakić i Vukušić (2010: 772), Hooper i sur. gledaju kao moralne, dok ih Fyffe i sur. dijele u kategorije prema kojima one mogu biti estetske, socijalne, političke, religijske, intelektualne, kulturne, ekonomске i mnoge druge.

Poučavanje za vrijednosti možemo promatrati kroz izravni i neizravni pristup, kao dva glavna pristupa koja danas prednjače. (Irwin i Fyffe i sur. prema Rakić i Vukušić, 2010: 775) Izravni pristup može se poistovjetiti s odgojem karaktera te uključuje izravno i otvoreno prenošenje temeljnih moralnih imperativa te vrlina i vrijednosti karakterističnih za sve ljude. S druge pak strane, neizravni pristup temelji se na kreativnom i kritičkom razmišljanju, zaključivanju

i rješavanju problema, što omogućava djeci samostalno uočavanje ispravnog i moralnog. (Hooper i sur. prema Rakić i Vukušić, 2010: 775-776)

Neki od ključnih elemenata za razumijevanje vrijednosti prema Ilišin (2011: 83-84) su: *poželjnost* – njezin izvor nalazi se u ljudskim potrebama te zahtjevima socijalne okoline, govori o ciljevima kojima se teži te određenim aspektima života; *stabilnost vrijednosti (relativno trajna komponenta ljudske svijesti)* - odnosi se na održavanje stabilnosti ponašanja u određenim situacijama te kontinuitet u razvijanju društva i pojedinca, vrijednosti su ipak ponekad promjenjive jer na njih utječe društvena okolina i osobine pojedinca ; *hijerarhijska organiziranost vrijednosti* – govori o različitim važnostima koje se pridaju određenim vrijednostima, a naglasak se tada stavlja na stupanj poželjnosti; *vrijednosti djeluju na ponašanje pojedinca i grupa* – iz ponašanja se ne mogu donositi zaključci o pojedinim vrijednostima, a isto tako ni iz sustava vrijednosti se ne može predvidjeti ponašanje pojedinca u pojedinim situacijama; *vrijednosti su plod interakcije individualnih, socijalnih i povijesnih čimbenika* – zbog tih uzroka, vrijednosti su podložne promjenama u prostoru i vremenu.

3.2. Uzori za usvajanje vrijednosti

Djeca usvajaju određeni sustav vrijednosti od svoje obitelji. Roditelji na njih prenose vrijednosti koje su njima važne i koje cijene, ali i one koje se u njihovoj okolini smatraju poželjinima te ih oni uvažavaju. Tako unutar obitelji započinje proces socijalizacije kojim roditelji grade kulturne, moralne i društvene vrijednosti svoje djece. (Družinec, 2016) Vrijednosti predstavljaju osnovu za prosuđivanje osobnog ponašanja, ali i ponašanja drugih ljudi. Dijete koje je usvojilo norme, ponašanja i vrijednosti svoje okoline, razvilo je vještine socijalne kompetencije. (Brajša Žganec prema Družinec, 2016)

Sustav vrijednosti u današnje se vrijeme neprestano mijenja zbog stalnih kriza u odgoju i sve se češće postavlja pitanje koje vrijednosti su važne i treba ih prenositi na mlade. Obitelji, kao temelj odgoja, često može odvesti pojedinca na krivi put usvajanja vrijednosti zbog različitih promjena koje se događaju u društvu poput nezaposlenosti, prezaposenosti, života s jednim roditeljem i mnogih drugih. Sve veći naglask tada postaje biti na odgojno-obrazovnoj ustanovi u prenošenju pozitivnih vrijednosti jer mladi sve više vremena provode u školama i na fakultetu. (Dubovicki, 2016)

Često se smatra da je odgoj posao obitelji, osnovne ili srednje škole, ali nikako ne sveučilišta. Ipak takvo razmišljanje je pogriješno, jer čovjek je biće koje se razvija cijeloga života, a ne samo u najranijoj dobi. Obitelj je jedan od glavnih činitelja razvoja i usađivanja vrijednosti, no s odrastanjem taj utjecaj se polako gubi. Razvoj pojedinca posebno je intenzivan u vrijeme studiranja pa prema tome i sveučilište svakako ima važnu funkciju u odgoju i prenošenju vrijednosti. Za sveučilišne profesore jako je važno da budu ispunjeni samopouzdanjem i osjećajem vlastite vrijednosti, odnosno da budu u dobrim odnosima sa samim sobom. Na taj način stvaraju dobre temelje za izgradnju odnosa sa drugima, a ono što će ih još više pospješiti je stalno preispitivanje svojih kvaliteta i njihova nadogradnja. Studenti i studentice, odnosno mladi ljudi, u svojim profesorima traže uzore, stoga je za profesore važno da poštuju svoje studente, iznose vlastita iskustva i životne situacije te postavljaju visoke zahtjeve. Što se nekoga više poštuje, od njega se i više zahtijeva, odnosno visoki zahtjevi predstavljaju odraz društvene odgovornosti. Usvajanje određenog sustava vrijednosti je društveni aspekt odgoja jer pojedinac se prema društvu odnosi potrebama, a društvo prema pojedincu sustavom vrijednosti. (Bognar, L., 2011)

Stalne promjene u svijetu, narušenost prirodnog okoliša i ljudskog dostojanstva, neki su od izazova s kojima se mogu nositi samo potpune osobe. Sposobnosti za bolje razumijevanje i prepoznavanje problema te izgradnje perspektivnije budućnosti predstavljaju velik izazov za odgoj i školu. Mladi, kao nositelji tog boljeg svijeta, trebaju biti spremni na mijenjanje i ulaganje u svoje stavove, razmišljanja i ponašanja, osim ulaganja u znanje. Znanje ne mora uvijek biti odgovorno za formiranje određenih stavova i vrijednosti kojima se donose određene odluke, stoga je važno da pojedinac bude spreman na mijenjanje svoga stava i odnosa prema sebi, ali i prema drugima. (Jukić, 2013)

3.3. Vrijednosti u dokumentima školstva Republike Hrvatske

Za školstvo Republike Hrvatske važnu ulogu imaju Nastvni plan i program za osnovnu školu te Nacionalni okvirni kurikulum. Prema njima je određeno što sve učenik treba usvojiti, kakvog učenika i društvo želimo, odnosno koje vrijednosti treba promicati.

Nastavni plan i program za osnovnu školu

Nastavni plan i program za osnovnu školu² dokument je nastao zajedničim radom različitih odgojno–obrazovnih djelatnika: učitelja, pedagoga, defektologa, knjižničara, sveučilišnih nastavnika, psihologa, mentora i savjetnika. U školstvu se primjenjuje od školske godine 2006./2007. Prema Nastavnom planu i programu važno je učenike osposobiti za razumijevanje i otkrivanje svijeta u kojem žive, čovjekovom odnosu prema prirodi i društvu, ljudskom stvaralaštvu, međuljudskim odnosima, materijalnim i duhovnim vrijednostima. Prihvaćanje novih društveno-kulturnih vrijednosti, standarda u svim područjima života kao i čuvanje vlastitih povijesnih i kulturnih vrijednosti te nacionalnog identiteta vodilje su prema europskom suživotu. Život svakoga čovjeka ispunjen je različitim osobnim i društvenim vrijednostima. Ključno je od najranije dobi učenike navoditi na promišljanje i djelovanje društveno prihvatljivim vrijednostima.

„Suvremeno društveno-kulturno okruženje pretpostavlja odgoj i obrazovanje odgovorne, istinoljubive, tolerantne i solidarne osobe, osobe stvaralačkoga duha, s dubokim osjećajem za očuvanje nacionalne i kulturne baštine, te poštivanje vrijednosti drugih kultura i naroda. Odlike osobnosti kojima valja težiti u odgoju i obrazovanju u osnovnoj školi su: samostalnost, inicijativnost, istraživački duh, stvaralački interes, komunikativnost, poštenje, pravednost, samopouzdanje, poštivanje drugoga i briga o drugome, tolerancija i razumijevanje, samostalno i kritičko mišljenje, miroljubivost, odgovornost, osjećaj za jednakovrijednost i jednakopravnost svih ljudi, solidarnost, suradnički duh te samosvjesnost.“ (Nastavni plan i program za osnovnu školu, 2006: 10-11)

² https://www.azoo.hr/images/AZOO/Ravnatelj/RM/Nastavni_plan_i_program_za_osnovnu_skolu_-_MZOS_2006_.pdf (Pribavljeno 6.6.2019.)

Nacionalni okvirni kurikulum

Nacionalni okvirni kurikulum³ temeljni je dokument u kojem su navedene osnovne sastavnice predškolskog, općeg obveznog i srednjoškolskog odgoja i obrazovanja te odgoj i obrazovanje za djecu s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama: vrijednosti, načela, ciljevi, sadržaj i opći ciljevi odgojno-obrazovnih područja, vrednovanje učeničkih postignuća te vrednovanje i samovrednovanje samog ostvarenja nacionalnog kurikulumu. On predstavlja osnovu za izradu ostalih predmetnih i školskih kurikulumu te kurikulumskih dokumenata (priručnici, udžbenici, nastavni materijali...) Otvoren je ka novim promjenama i inovacijama u društvu i obrazovanju pa se smatra i razvojnim dokumentom.

„Život i rad u suvremenom društvu brzih promjena i oštre konkurencije zahtijevaju nova znanja, vještine, sposobnosti, vrijednosti i stavove, tj. nove kompetencije pojedinca, koje stavljaju naglasak na razvoj inovativnosti, stvaralaštva, rješavanja problema, razvoj kritičkoga mišljenja, poduzetnosti, informatičke pismenosti, socijalnih i drugih kompetencija. Njih nije moguće ostvariti u tradicionalnomu odgojno-obrazovnomu sustavu koji djeluje kao sredstvo prenošenja znanja. Pomak u kurikulumskoj politici i planiranju s prijenosa znanja na razvoj kompetencija znači zaokret u pristupu i načinu programiranja odgoja i obrazovanja.“ (Nacionalni okvirni kurikulum, 2011: 16)

Oblikovanje društva i čovjeka kakvog želimo postići se kroz odgoj i obrazovanje. Usklađivanje lokalnog i nacionalnog sa svjetskim i globalnim, tradicije i suvremenoga, duhovnog i materijalnog samo su neki od izazova i potreba s kojima se susrela hrvatska odgojno-obrazovna politika na početku 21. stoljeća. Društveno-kulturne i odgojno-obrazovne vrijednosti temeljne su sastavnice Nacionalnog okvirnog kurikulumu, a njihovim promicanjem putem odgoja i obrazovanja dobivamo i odgovor na prethodno navedene potrebe i izazova. Sloboda, pravednost, dostojanstvo ljudske osobe, dijalog i tolerancija, poštenje, mir, domoljublje, društvena jednakost, solidarnost, rad, poštenje, očuvanje prirode i čovjekova okoliša, zdravlje, samo su neke od vrijednosti koje zagovara Nacionalni okvirni kurikulum. Posebnu pozornost među svim vrijednostima imaju sljedeće četiri: znanje, solidarnost, identitet i odgovornost. (Nacionalni okvirni kurikulum, 2011: 22)

Znanje - „Republika Hrvatska opredijelila se za razvoj društva znanja jer je znanje temeljna proizvodna i razvojna snaga u društvu. Znanje, obrazovanje i cjeloživotno učenje su temeljni pokretači razvoja hrvatskoga društva

³ http://mzos.hr/datoteke/Nacionalni_okvirni_kurikulum.pdf (Pribavljeno 6.6.2019.)

i svakoga pojedinca. Omogućuju mu bolje razumijevanje i kritičko promišljanje samoga sebe i svega što ga okružuje, snalaženje u novim situacijama te uspjeh u životu i radu.“(Nacionalni okvirni kurikulum, 2011: 22)

Solidarnost – *“pretpostavlja sustavno osposobljavanje djece i mladih da budu osjetljivi za druge, za obitelj, za slabe, siromašne i obespravljene, za međugeneracijsku skrb, za svoju okolinu i za cjelokupno životno okružje.”*(Nacionalni okvirni kurikulum, 2011: 22)

Identitet – *“Odgoj i obrazovanje pridonose izgradnji osobnoga, kulturnoga i nacionalnoga identiteta pojedinca. Danas, u doba globalizacije – u kojemu je na djelu snažno miješanje različitih kultura, svjetonazora i religija – čovjek treba postati građaninom svijeta, a pritom sačuvati svoj nacionalni identitet, svoju kulturu, društvenu, moralnu i duhovnu baštinu. Pritom osobito valja čuvati i razvijati hrvatski jezik te paziti na njegovu pravilnu primjenu. Odgoj i obrazovanje trebaju buditi, poticati i razvijati osobni identitet. Odlika osobnoga identiteta pretpostavlja poštivanje različitosti.”* (Nacionalni okvirni kurikulum, 2011: 22)

Odgovornost – *“Odgoj i obrazovanje potiču aktivno sudjelovanje djece i mladih u društvenom životu i promiču njihovu odgovornost prema općemu društvenom dobru, prirodi i radu te prema sebi samima i drugima. Odgovorno djelovanje i odgovorno ponašanje pretpostavlja smislen i savjestan odnos između osobne slobode i osobne odgovornosti.”* (Nacionalni okvirni kurikulum, 2011: 22)

Navedene vrijednosti iziskuju povezanost sa sadržajima temeljnog obrazovanja i svakodnevnog školskog života. Za njihovo promicanje obvezna je uključenost svih odgojno-obrazovnih djelatnika te njihova suradnja sa obiteljima učenika i lokalnom zajednicom. (Nacionalni okvirni kurikulum, 2011: 23)

Nove promjene u u hrvatskome školstvu dolaze s kurikuralnom reformom⁴. To je prva reforma s kojom je započela realizacija Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije, a cilj reforme je uspostaviti učinkoviti i usklađeni sustav odgoja i obrazovanja te predstavlja početak smislenih i korjenitih promjena u odgoju i obrazovanja Republike Hrvatske. S njom dolazi i novi Okvir nacionalnog kurikulumu (2016)⁵:

„Okvir nacionalnoga kurikulumu (onk) jest krovni nacionalni kurikulumski dokument, koji određuje elemente nacionalnoga kurikulumu za sve razine i vrste odgoja i obrazovanja. Kao cilj odgoja i obrazovanja, u onk-u je određena vizija mlade osobe po završetku srednjoškolskoga obrazovanja u Republici Hrvatskoj. U svrhu ostvarenja toga cilja, određene su odgojno-obrazovne vrijednosti na kojima počiva i koje nacionalni kurikulum u sve tri svoje

⁴ www.kurikulum.hr (Pribavljeno 6.6.2019.)

⁵ <http://www.kurikulum.hr/wp-content/uploads/2016/02/ONK-18.2-POPODNE-2.pdf> (Pribavljeno 6.6.2019.)

sastavnice aktivno promiče. Vizija i vrijednosti ostvaruju se generičkim kompetencijama za obrazovanje, rad i život u 21. stoljeću.“ (Okvir nacionalnog kurikulumu, 2016: 11)

Okvir nacionalnog kurikulumu, uz znanje, solidarnost, identitet i odgovornost kao važne vrijednosti prema Nacionalnom okvirnom kurikulumu, dodaje još i integritet, poštivanje, zdravlje i poduzetnost. (Okvir nacionalnog kurikulumu, 2016: 12)

Integritet – *“Pretpostavlja iskrenost i autentičnost svih uključenih u odgojno-obrazovni proces. Odnosi se na dosljedno ponašanje u skladu s moralnim vrijednostima i uvjerenjima te spremnost i hrabrost javnoga iskazivanja mišljenja i djelovanja, čak i u situacijama kad to za pojedinca nije popularno ili korisno.”* (Okvir nacionalnog kurikulumu, 2016: 12)

Poštivanje - *“Pretpostavlja poštivanje sebe i vlastite osobnosti, a slijedom toga i vrijednosti i jedinstvenosti svih osoba. U odgojno-obrazovnome procesu odnosi se na međusobno poštivanje i uvažavanje djece i mladih osoba, odgojno-obrazovnih radnika, roditelja i ostalih članova zajednice.”* (Okvir nacionalnog kurikulumu, 2016: 12)

Zdravlje – *“Pretpostavlja razumijevanje zdravlja kao osnove osobne dobrobiti i kao ishodišta zdrave zajednice i društva. Briga o zdravlju u užem smislu uključuje prepoznavanje, razumijevanje i usvajanje zdravih životnih navika, zdravih stilova života i odgovornoga ponašanja.”* (Okvir nacionalnog kurikulumu, 2016: 12)

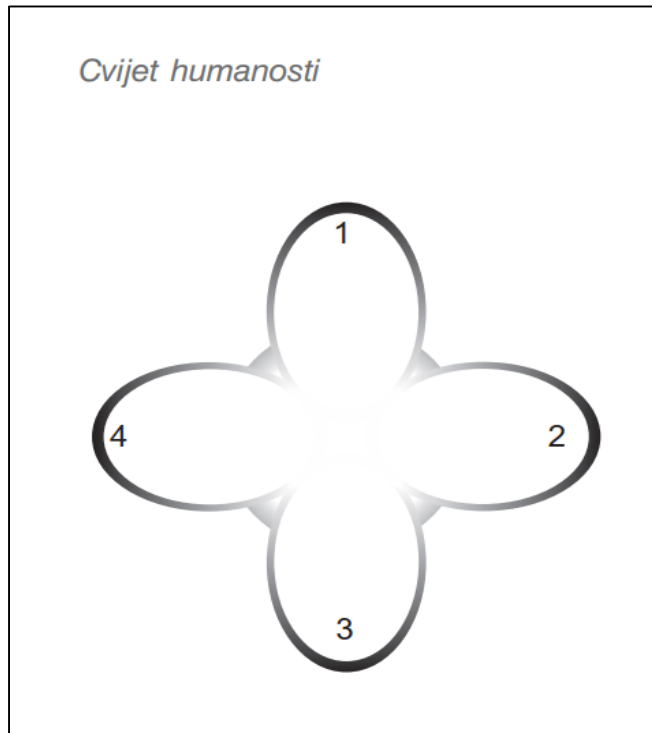
Poduzetnost - *“Pretpostavlja aktiviranje osobnih potencijala na kreativan, konstruktivan i inovativan način u svrhu korištenja i prilagodbe promjenjivim okolnostima u različitim područjima života i u različitim društvenim ulogama. Poduzetnost uključuje prepoznavanje mogućnosti, spremnost na djelovanje i sklonost preuzimanju razumnoga rizika.”* (Okvir nacionalnog kurikulumu, 2016: 12)

3.4. Poticanje razvoja vrijednosti

Usvajanje vrijednosti moguće je provesti kroz različite aktivnosti. Hrvatski Crveni križ (2001) izdao je priručnik *Humane vrednote – Odgoj za humanost*⁶ koji je namijenjen prvenstveno učiteljima u osnovnim i srednjim školama, ali i za njihove ostale suradnike. Sastoji se od tri dijela: *Odgoj za humanost*, *Zdravstveni odgoj* i *Razvoj socijalne svijesti*. On omogućava učenicima kreativan pristup te je pojedine aktivnosti moguće prilagođavati različitoj dobi. Pojedini ciljevi i zadatci programa „*Humane vrednote*“ su upoznavanje učenika sa temeljnim ljudskim pravima, prepoznavanje osobnih potreba i potreba drugih ljudi, razvijanje empatije i umijeća donošenja odluka i prijateljstva, pomaganje vršnjacima u stjecanju pozitivnih navika...U nastavku slijedi opis pojedinih nastavnih tema i aktivnosti.

Odgoj za humanost prva je nastavna tema, a nastavna jedinica 2 povezana s tom temom, nosi naziv *Humanost i humano ponašanje*. Cilj je ovih aktivnosti upoznati učenike s pojmom humanosti i osvijestiti njihove stavove koji vode ka humanom ponašanju. Nastavna sredstva potrebna za ovu aktivnost su: listovi papira za svakog sudionika s nacrtanim cvijetom humanosti (vidjeti sliku 2) i sl., papir u boji, veliki papir u obliku dvorca. Učenici se prvo trebaju podijeliti u skupine, a potom npr. na papiru u obliku cvijeta upisuju tko je najhumanija osoba koju poznaju, najhumanije djelo za koje su čuli, najhumaniji postupak koji su napravili i koji je netko za njih napravio. Slijedi rasprava uz pitanja: *Što vas je potaklo na humano djelo?*, *Kako se osjećala osoba kojoj ste pomogli?*, *Kako ste se vi osjećali kada vam je netko pomogao?*. Zatim po skupinama slijedi rasprava o odgovorima te svaki sudionik dobiva papir u boji u obliku „cigle“ te na temelju rasprave napišu na nju koje su osobine potrebne čovjeku da bude human. Nakon što svi napišu osobine, grade dvorac od njih i svaka skupina ga opisuje ostalima. U zajedničkoj raspravi ih se pita: *Biste li vi željeli živjeti u tom dvorcu?*, *Zašto?*. Za završni dio sata koristi se aktivnost *Rukovanje* u kojoj se učenici slobodno kreću po učionici, rukuju se sa svakim iz skupine, ali da pri tome ne izgovore ni jednu riječ. Trebaju zamisliti da su sreli posebno dragu prijateljicu ili prijatelja i srdačno mu stisnuli ruku. Na znak učiteljice, vraćaju se na mjesto i razgovaraju kako su se osjećali za vrijeme provođenja aktivnosti.

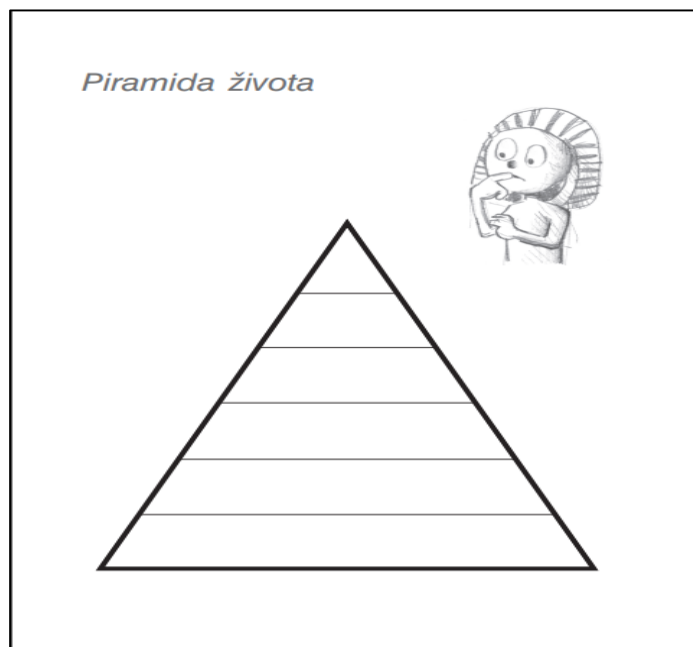
⁶ www.hck.hr/UserDocsImages/publikacije/Priručnici/Humane_Vrednote.pdf (Pribavljeno 24.6.2019.)

Slika 2. Cvijet humanosti

(preuzeto sa www.hck.hr/UserDocsImages/publikacije/Priručnici/Humane_Vrednote.pdf 24.6.2019.)

Odrastanje, sazrijevanje i humani odnosi među spolovima sedma je tema, a njena nastavna jedinica 2 nosi naziv *Pozitivne vrijednosti života*. Cilj je ove nastavne jedinice upravo spoznavanje tih pozitivnih vrijednosti kod učenika. Potrebna nastavna sredstva su: papiri A4, veći papir za skupna rješenja, olovke, flomasteri i ljepljiva traka. Učenici se trebaju podijeliti u skupine od 5 do 6 osoba. Svaki učenik na svoj papir crta piramidu života prikazana na slici 3 koja je podijeljena u nekoliko dijelova. Potom u prazni prostor piramide pišu vrijednosti koje su potrebne kako bi se čovjek održao na životu i postojao. Najznačajnije vrijednosti se upisuju u temelj piramide, a one manje značajne prema vrhu te piramide. Nakon što svatko dovrši svoju piramidu, slijedi rasprava u skupini, a zatim se pravi jedna zajednička piramida i izvijestitelj skupine izveštava o rješenju zadatka. Zatim slijedi rasprava u kojoj se učitelj treba voditi sljedećim pitanjima: *Kako vam se sviđa rad na piramidi?, Što je zajedničko, a što različito u pojedinačnoj prema skupnoj piramidi?, Što ste otkrili tijekom rada?.*

Slika 3. Piramida života

(preuzeto sa www.hck.hr/UserDocsImages/publikacije/Priručnici/Humane_Vrednote.pdf 24.6.2019.)

Cilj nastavne jedinice *Ciljevi za budućnost*, iz nastavne teme *Kako se oduprijeti lošim nagovorima* je osvještavanje pozitivnih ciljeva u životu. Nastavna sredstva su: Vremenska crta i „Kako doći do cilja“. U vremenskoj tablici učenik piše neke događaje iz prošlosti koji su za njega posebno važni te što planira u budućnosti. Pri tome potrebno je postavljati učenicima sljedeća pitanja: *Razmislite što može omesti vaše ciljeve?, Što vam može pomoći da ostavarite svoje ciljeve.* Zatim se učenicima kaže da napišu svoj cilj na neki komad papira, izrade od njega avion i pošalju nekome iz razreda. Onaj tko je dobio aviončić treba podsjetiti učenika na cilj kada dođe vrijeme za njegovo obavljanje.

Svjetsko udruženje edukatora u ranom djetinjstvu (AMEI - WAECE)⁷ pokrenulo je projekt „*Učimo živjeti zajedno u miru, od ranog djetinjstva*“. Cilj je kao što i sam naslov kaže omogućiti miran i skladan život od rane dobi djeteta koji je moguć samo uz naporan rad i trud svih ljudi na ovome svijetu. Na stranici⁸ su dostupni materijali za nastavnike uz pomoć koji mogu učiti djecu

⁷Svjetsko udruženje edukatora u ranom djetinjstvu. *Učimo živjeti zajedno u miru, od ranog djetinjstva*.

⁸ <http://www.waece.org/peaceeducationBiH.html> (Pribavljeno 24.6.2019.)

pojedinin vrijednostima. Za svaku od navedenih vrijednosti navedeno je na samome početku što ona zapravo predstavlja te slijedi niz aktivnosti kojima se ona upoznaju i usvaja. Kao primjer jedne od vrijednosti koja se spominje, navest ćemo i opisati odgovornost. Odgovornost su definirali kao osobinu koju posjeduju ljudi koji se prema svojim obvezama odnose s brigom i pažnjom. Zatim slijedi opis prve aktivnosti - „Kakvi su odgovorni ljudi?“. Cilj je aktivnosti steći uvid kako se zapravo ponašaju odgovorni ljudi. Uz objašnjavanje, razgovor, pitanja i odgovore, pripovijedanje te tekst i ilustracije iz priče, dolazi se do toga cilja. U prvome dijelu, učiteljica postavlja pitanja: *Što je odgovornost?, Zna li nekoga tko je odgovoran ...* slijedi razgovor uz dodatna pojašnjavanja, a zatim čitanje priče *„Izgubljeno pilence“*. Slijedi razgovor o pročitanoj uz pojašnjava i dodatna pitanja kako bi se istaknula odgovornost kokoške prema pilićima. Uz ovu, navedene su razne aktivnosti za poticanje odgovornosti, ali i drugih vrijednosti.

„Čarobna olovka“ i „Otvaranje šake“ također su neke su od aktivnosti koje uče o vrijednostima. S njima sam se po prvi puta susrela na fakultetu. Kada ih je profesorica prvi puta pokazala činile su se pomalo bezazlne, no zapravo nas puno toga naučile iako smo već odrasle osobe. Došavši na jedno od predavanja profesorica nas je zamolila da zamislimo svoju „čarobnu olovku“ kojom ćemo u zraku napisati svoje ime i proslijediti ju osobi do sebe. Osoba iz prve klupe napisala je svoje ime i samo dodala olovku osobi do sebe, no profesorica je rekla da nešto radimo krivo. Olovka je išla od osobe do osobe no, profesorica nije bila zadovoljna sve dok jedna osoba prilikom davanja olovke nije rekla čarobnu riječ izvoli. Tek tada su pojedinci shvatili u čemu su pogriješili. Nadalje, jednom nas je profesorica zamolila da otvorimo šaku osobi do sebe, na bilo koji način. Većina je pokušala svojim rukama, svom snagom otvoriti tu šaku, no nije uspjelo. Tako su se neki namučili, dok su pojedini samo s jednom rečenicom – molim te otvori svoju šaku, na jednostavan način uspjeli obaviti zadatak. Ovim aktivnostima profesorica nas je navela da dobro razmislimo o svojim postupcima i na koji način želimo doći do cilja. Važno je promisliti, potruditi se oko nečega i prije svega „biti čovjek“, jer to je jedini način da napravimo nešto dobro i ispravnim putem dođemo do cilja.

Ove su samo neke od mogućih radionica i aktivnosti koje je moguće provesti s učenicima, ali i studentima. Uz opuštenu, suradničku i zanimljivu atmosferu pojedinac laše uočava i uči pojedine stvari. Usvaja određene vrijednosti koje će ga izgraditi u otvoreniju, bolju i potpuniju osobu.

4. METODOLOGIJA

4.1. Opis istraživanja

Prema trajanju ovo istraživanje je transversalno jer se istražuje presjek pojave u određenom trenutku tj. ispituju se stavovi i mišljenja profesora i studenata. Prema mjestu na kojem se prikupljaju podaci prvi dio istraživanja je neempirijski (pregled relevantne literature), a drugi dio istraživanja je empirijski jer se temelji na prikupljanju, proučavanju i tumačenju podataka iz stvarnosti. Drugi dio istraživanja proveo se na Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti među profesorima i studentima. Postupak na kojem se temelji ovo istraživanje jest anketiranje (kvantitativna metoda) i intervjuiranje (kvalitativna metoda) radi postizanja što bolje objektivnosti rezultata, a instrumenti prikupljanja podataka su anketa i intervju. Studenti Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku i dislociranog studija u Slavonskom Brodu anketirani su u svibnju. Anketa se sastojala od 9 pitanja koja traže određene stavove o kreativnosti i vrijednostima (Prilog 1). Pet profesora s Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti te dva profesora sa Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, različitih područja, intervjuirani su u lipnju. Intervju je bio vezani i sastojao od 9 pitanja vezanih uz kreativnosti i vrijednosti (Prilog 2). Znanstvena paradigma na kojoj počiva ovo istraživanje jest postpozitivistička.

4.2. Ciljevi i zadatci istraživanja

Cilj istraživanja je steći uvid u stavove o važnosti poticanja kreativnosti općenito, ali i u vidu stvaranja poticajnih uvjeta za promicanje pozitivnih vrijednosti. Rezultati dobivenih istraživanja predstavljaju polazište za daljnje istraživanje ove problematike.

Zadaci istraživanja su:

- proučiti literaturu
- sastaviti instrument pomoću kojeg će se izvršiti istraživanje (upitnik za profesore i anketa za studente)
- intervjuirati profesore i anketirati studente
- istražiti stavove i mišljenja profesora o kreativnosti i vrijednostima
- istražiti stavove i mišljenja studenta o kreativnosti i vrijednostima

- prikupiti i analizirati podatke
- izložiti i objaviti istraživanje

4.3. Hipoteze istraživanja

Iz navedenih ciljeva i zadataka proizlaze sljedeće hipoteze:

H1: Postoji povezanost između kreativnosti profesora i promicanja pozitivnih vrijednosti

H2: Postoji povezanost između kreativnosti studenata i promicanja pozitivnih vrijednosti

U radu će se uz pomoć navedenih instrumenata na što objektivniji način odgovoriti na postavljene hipoteze te utvrditi njihova prihvaćenost ili odbačenost. Korištenjem dvaju instrumenata, dodatno će se raditi na objektivnosti dobivenih rezultata.

4.4. Etika istraživanja

U odnosu na poštivanje etike svi sudionici su dobrovoljno pristali sudjelovati u istraživanju, a njihovi odgovori potpuno su anonimni i ni na koji način se ne mogu povezati s ispitanikom. Profesori i studenti obaviješteni su u koju svrhu se istraživanje provodi i koja je tema rada. Prilikom intervjuiranja profesora zatražen je pristanak oko audio snimanja intervjua. Istraživačka etika primijenjena je i u ostalim dijelovima diplomskoga rada.

4.5. Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo N=5 profesora sa Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku te N=2 profesora sa Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Svi profesori su intervjuirani. Također, u istraživanju je sudjelovalo i N=36 studenata pete godine Učiteljskog studija na Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku te N=20 studenata sa dislociranog studija u Slavonskom Brodu. Istraživanju je dobrovoljno pristupilo sveukupno N=56 studenata te su odgovarali na pitanja postavljena u anketi.

5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA I INTERPRETACIJA

5.1. Anketa sa studentima

Prvi dio istraživanja odnosi se na kvantitativnu metodologiju. U svibnju 2019. godine provedena je anketa (Prilog 1) sa N=36 studenta pete godine Učiteljskog studija na Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti te sa N=20 studenata sa dislociranog studija u Slavonskom Brodu, što je sveukupno N=56 studenata. Cilj je anketnoga istraživanja bio steći što bolji uvid u stavove studenta o kreativnosti i vrijednostima.

Prvo pitanje odnosilo se na prosudbu svakog studenta o vlastitoj kreativnosti. Prema tablici 1. jedan zaključujemo da se 75,00 % studenata smatra kreativnom osobom, dok se samo njih 25,00 % ne smatra kreativnima. Prema navedenom, studenti prepoznaju svoj kreativni potencijal što je veoma pozitivno za njihovo daljnje razvijanje i aktualizaciju kreativnosti, ali isto tako postoji i mogućnost prenošenja te kreativnosti na njihove buduće učenike i njihov razvoj.

Tablica 1. Odgovori studenata na pitanje smatraju li se kreativnom osobom

Kategorija	f	%
Da	42	75,00
Ne	14	25,00

Drugo pitanje odnosi se na definiranje kreativnosti. Uvidom u odgovore došli smo do rezultata (pogledati tablicu 2) da većina studenata 51,79 % (f=29) kreativnost definira kao nekakvu sposobnost - sposobnost pronalaženja novih ideja i rješenja na određene odgovore i pitanja. Njih 17,86 % (f=10) definira ju kao način – način razmišljanja o nekom rješenju i osmišljavanje nečeg novog, 12,50 % (f=7) kao mogućnost – mogućnost pronalaženja novih ideja, 17,86 % (f=10) ispitanika kao stvaranje - stvaranje nečeg novog i inovativnog te 3,57 % (f=2) kao proces – proces smišljanja nekih novih ideja i rješenja. S obzirom na analizu svih odgovora, 3,57 % (f=2) ispitanika nije iznijelo svoju definiciju kreativnosti.

Definicije kreativnosti se razlikuju te ne postoji općeprihvaćena. Svatko kreativnost definira na svoj način, ali ono što je zapravo svima zajedničko je da se kreativnost odnosi na stvaranje nečeg novog, neuobičajenog, inovativnog i pomaže u rješavanju problema na različite načine.

Tablica 2. Odgovori studenata na pitanje kako definiraju kreativnost

Kategorija	f	%	*
Kreativnost je sposobnost...	29	51,79	<p><i>„Kreativnost je sposobnost osmišljavanja novih ideja, pronalaženje rezultata i načina rješavanja na drugačiji način.“</i></p> <p><i>„Kreativnost je sposobnost stvaranja novih, originalnih ideja.“</i></p> <p><i>Kreativnost je sposobnost osobe da na inovativan, domišljat i zanimljiv način pronađe rješenje za različite situacije i probleme u životu.</i></p>
Kreativnost je mogućnost...	7	12,50	<p><i>„Mogućnost smišljanja novih načina rj. nekog problema.“</i></p> <p><i>„Mogućnost pronalaska različitih rješenja (što više) na jednu situaciju (problem), zadatak i sl.“</i></p>
Kreativnost je proces...	2	3,57	<i>„Kreativnost je proces koji uključuje stvaranje novih ideja, pojmova i rješavanje problema.“</i>
Kreativnost je način...	10	17,86	<p><i>„Kreativnost je za mene način izražavanja, stvaranje nečega od uobičajenih stvari.“</i></p> <p><i>„Kao drugačiji način razmišljanja o nekome rješenju, na noviji i inovativniji način.“</i></p>
Kreativnost je stvaranje...	6	10,71	<p><i>„Kreativnost je stvaranje nečeg novog, jedinstvenog, zanimljivijeg.“</i></p> <p><i>„Kreativnost je stvaranje zanimljivih ideja za aktivnosti, traženje što više rješenja i mogućnosti.“</i></p>
Nema odgovora	2	3,57	-

*citirani neki od odgovora ispitanika

Od 56 studenata koji su sudjelovali u istraživanju, svi su na pitanje smatraju li da je kreativnost u nastavi važna odgovorili sa da što je vidljivo iz tablice 3. Ovi rezultati pokazuju da mladi shvaćaju važnost fenomena kreativnosti za suvremenu nastavu i značenja koje ona ima u razvoju cjelovite osobe i cijeloga društva u pozitivnom smjeru.

Tablica 3. Odgovori studenata na pitanje smatraju li da je kreativnost u nastavi važna

Kategorija	f	%
Da	56	100
Ne	0	0

Ukoliko je odgovor studenata na pitanje smatraju li da je kreativnost u nastavi važna bio potvrđan, zamolili smo ih da navedu nekoliko razloga zašto je kreativnost u nastavi po njima važna. Dobiveni odgovori razvrstani su u 4 kategorije. Prema tablici 4 možemo vidjeti da je prva kategorija *Poticanje divergentnog mišljenja* (f=10, 10,53%). Studenti smatraju da kreativnost pomaže učenicima u pronalasku više rješenja na pojedini odgovor, pridonosi njihovoj inovativnosti te razmišljanju na nov način. Neki od odgovora prikazani su u tablici.

Sljedeća izdvojena kategorija je *Poticanje zanimljivije i raznovrsnije nastave* (f=40, 42,10%). Prema odgovorima zaključujemo da kreativnost „obogaćuje“ nastavu, ona daje više mogućnosti uz opuštenu radnu atmosferu.

Poticanje razvoja pojedinca (znanja, sposobnosti, vještina..) kategorija je sa najviše odgovora studenata, čak 46,32% (f=44, 46,32%). Iz navedenog vidimo da se uz pomoć kreativnosti stječu različita znanja i sposobnosti. Osoba postaje cjelovita, ima razvijeniju maštu i motiviranija je za rad.

Samo jedan student nije dao odgovor na postavljeno pitanje, iako je u prethodnom izjavio da je kreativnost u nastavi važna (kategorija *Nema odgovora* (f=1, 1,05%)).

Prema navedenim rezultatima uočavamo visoku razinu svjesnosti studenata o važnosti kreativnosti i njezinom utjecaju na nastavu. Samo kreativan učitelj pridonosi lakšem i uspješnijem svladavanju i usvajanju različitih znanja i sposobnosti uz pozitivno razredno ozračje. U tome se ogleda

kvaliteta suvremenog učitelja, on je svjestan da su potrebne promjene u nastavi, odnosno odmak od tradicionalnog načina poučavanja.

Tablica 4. Odgovori studenata na pitanje zašto je kreativnost u nastavi važna

Kategorija	f	%	*
Poticanje divergentnog mišljenja	10	10,53	<p>„Poticanje učenika na promišljanje i izlaženje izvan okvira nastave.“</p> <p>„U stalnoj su potrazi za novim solucijama.“</p>
Poticanje zanimljivije i raznovrsnije nastave	40	42,10	<p>„Kreativnost u nastavi je važna jer se na zanimljiv i drugačiji način učenicima približava nastava tj. gradivo. Učenike se nastoji zainteresirati za gradivo.“</p> <p>„Nastava je „bogatija“, raznovrsnija, zanimljivija.“</p> <p>„Čini im nastavu zanimljivijom.“</p> <p>„Zato da ne bi bila monotona.“</p>
Poticanje razvoja pojedinca (znanja, sposobosti, vještina...)	44	46,32	<p>„Za razvoj djeteta u kompletnu osobu – puno različitih vrijednosti.“</p> <p>„Kreativnost u nastavi promiče pozitivne vrijednosti.“</p> <p>„Kreativnost je važna jer motivira učenike na rad, usvajanje znanja, vještina i sposobnosti na drugačiji način.“</p> <p>„Razvija maštu učenika i učitelja.“</p>
Nema odgovora	1	1,05	-

*citirani neki od odgovora ispitanika

Odgovorima studenata na peto pitanje iz ankete dobili smo uvid s kojim su se od devet ponuđenih kreativnih tehnika studenti najčešće susretali tijekom studiranja. Prema tablici 5 zaljučujemo da je svih 56 ispitanika upoznato sa kreativnim tehnikama *Oluja ideja* i *Umne mape*. Rezultati za ove dvije tehnike bili su pomalo i očekivani. *Oluja ideja* jedna je od tehnika s kojima profesori često

započinju uvodni dio predavanja jer u veoma kratkom vremenu mogu studente navesti na promišljanje o pojedinim problemima i idejama. S druge pak strane, *Umne mape* najčešće se koriste u završnom dijelu predavanja za sažimanje i dobivanje uvida o usvojenosti određene teme. Iza ove dvije tehnike slijede *Grozdovi* sa 87,50%, *Sociodrama* sa 82,14%, *Haiku* sa 80,36%, *Činkvina* sa 76,79% te *Priča i lutka* sa 71,43% zaokruženih odgovora. Samo 53,57% studenta susrelo se sa tehnikom paralelnog mišljenja *Šest Šešira*, dok se najmanji broj studenta njih 50,00 % susreo se sa kreativnom tehnikom *Slikanje*. Prema navedenim rezultatima možemo zaključiti da je većina studenata upoznata sa svih devet kreativnih tehnika koje pomažu u poticanju kreativnosti. Na taj način studenti razvijaju svoju kreativnosti, ali dobivaju i ideje za vlastitu buduću nastavu koja će biti zabavnija, opuštenija i poticajnija za učenike.

Tablica 5. Odgovori studenta na pitanje da zaokruže kreativne tehnike s kojima su se susreli

Kategorija	f	%
Oluja ideja	56	100
Grozdovi	49	87,50
Šest šešira	30	53,37
Priča i lutka	40	71,43
Činkvina ili petostih	43	76,79
Haiku pjesma	45	80,36
Slikanje	28	50,00
Umne mape	56	100
Sociodrama	46	82,14

Šesto pitanje odnosilo se stavove studenata o pojmu vrijednosti. Većina ispitanika (66,07 %) prema tablici 6 pojam vrijednosti shvaća kao „kao poželjne ciljeve, različite važnosti, koji djeluju kao usmjeravajuća načela u čovjekovu životu”. Sagledamo li i ostale definicije, možemo reći da je ova najjednostavnija pa stoga, možda i najbliža sudionicima. Svaki pojedinac različito definira vrijednosti, no ono što je zapravo važno je da budemo svjesni tih vrijednosti da ih razumijemo i izaberemo one prave koje će nas voditi ispravnim putem kroz život.

Tablica 6. Odgovori studenata na pitanje što za njih predstavlja pojam vrijednosti

Kategorija*	f	%
Vrijednosti su “eksplicitno ili implicitno shvaćanje, svojstveno pojedincu i karakteristično za grupu, nečeg poželjnog što utječe na selekciju prikladnih načina, sredstava i ciljeva akcije”.	7	12,50
Vrijednost je “trajno vjerovanje da je specifičan način ponašanja ili egzistencije osobno ili društveno poželjniji od suprotnog ili obratnog načina ponašanja ili egzistencije”.	12	21,43
Vrijednosti određujemo “kao poželjne ciljeve, različite važnosti, koji djeluju kao usmjeravajuća načela u čovjekovu životu”.	37	66,07

* Definicije vrijednosti: a) C. Kluckhohna, b) M. Rokeacha i c) S. Schwartza prema Ilišin, V. (2011). *Vrijednosti mladih u Hrvatskoj. Politička misao: časopis za politologiju*, Vol.48 No.3, str. 82-122

Uvidom u vrijednosti koje prema studentima njihovi profesori, oni sami kao budući učitelji i učitelji trebaju imati, dobili smo odgovorima na sedmo pitanje. Od ponuđenih 25 vrijednosti⁹, prvih 10 označenih s najvišim prioritetom su (tablica 7): *odgovornost* (M=7,66, S=429,00), *razumijevanje* (M=7,80, S=437,00), *poštenje* (M=8,20, S=459,00), *znanje* (M=8,23, S=461,00), *pristupačnost* (M=10,02, S=561,00), *empatija* (M=10,27, S=575,00), *organiziranost* (M=10,55, S=591), *marljivost* (M=11,32, S=634,00), *tolerantnost* (M=11,39, S=638,00) i *otvorenost* (M=11,48, S=643,00).

⁹ Bradarić (2018)

Tablica 7. Prvih 10 najvažnijih vrijednosti prema odgovorima studenata koje profesori, studenti i učitelji trebaju imati

Kategorija	N	M	S	SD
Odgovornost	56	7,66	429,00	6,20
Razumijevanje	56	7,80	437,00	5,65
Poštenje	56	8,20	459,00	5,79
Znanje	56	8,23	461,00	6,30
Pristupačnost	56	10,02	561,00	6,59
Empatija	56	10,27	575,00	7,51
Organiziranost	56	10,55	591,00	6,27
Marljivost	56	11,32	634,00	5,98
Tolerantnost	56	11,39	638,00	6,45
Otvorenost	56	11,48	643,00	6,56

Neke vrijednosti svakome od nas su teže za razvijati, a neke manje. S obzirom na to, 8. pitanjem zamolili smo studente da navedu tri vrijednosti iz prethodnog pitanja koje su ima najteže za razvijati kod njih samih, ali i kod učenika. Od svih navedenih vrijednosti, one koje su najčešće naveli su prema tablici 8 su: *ustrajnost* (f=19, 11,31 %), *tolerantnost* (f=19, 11,31 %), *odgovornost* (f=15, 8,93 %), i *empatija* (f=15, 8,93 %).

Usporedimo li rezultate iz 7. i 8. pitanja možemo zaključiti da su u prvih 10 vrijednosti koje bi profesori i učitelji trebali imati navedene i 3 od 4 vrijednosti koje su prema odgovorima ispitanika i najteže za razvijati, a to su *tolerantnost*, *odgovornost* i *empatija*.

Odgovornost kao vrijednost koja je najvažija i najteža za razvijanje te *znanje* kao jedna od važnijih vrijednosti prema stavovima studenta i u Nacionalnom okvirnom kurikulum navedene su kao jedne od temeljnih vrijednosti.

Profesori i učitelji jedne su od najvažijih osoba u životu svakakog pojedinca od kojih usvajamo različite vrijednosti. Oni predstavljaju uzor svojim učenicima i osposobljavaju ih za daljni život pa je od velike važnosti da i sami budu *odgovorni*, *empatični*, *toleranti*, *ustrajni*...

Tablica 8. Prve četiri vrijednosti najteže za razvijanje prema odgovorima studenata

Kategorija	f	%
Ustrajnost	19	11,31
Tolerantnost	19	11,31
Odgovornost	15	8,93
Empatija	15	8,93

Devetim pitanjem ispitali smo stavove studenata o kreativnosti i vrijednostima tako što su morali procijeniti točnost pet navedenih tvrdnji koje se odnose na njih same, njihove profesore i učenike na stručno-pedagoškoj praksi. Brojevi od 1 do 5 imaju sljedeće značenje: 1 – ne slažem se, 2 – djelomično se ne slažem, 3 – niti se slažem niti ne slažem, 4 – djelomično se slažem, 5 – slažem se.

Uvidom u rezultate, prema tablici 9, možemo iščitati da se čak 64,29 % studenata ($f=36$) slaže sa 1. tvrdnjom - *Koristeći kreativnost na predavanjima, profesori prenose pozitivne vrijednosti na mene* ($M=4,52$, $SD=0,71$) te 57,14 % studenata ($f=32$) slaže se sa 2. tvrdnjom - *Kreativne tehnike i aktivnosti na predavanjima pomogle su mi u stjecanju pozitivnih vrijednosti* ($M=4,38$, $SD=0,82$), stoga možemo zaključiti da je **H1: Postoji povezanost između kreativnosti profesora i promicanja pozitivnih vrijednosti** potvrđena.

Nadalje, prema tablici 9, 55,36 % studenata ($f=31$) slaže se sa 3. tvrdnjom - *Na stručno-pedagoškoj praksi koristio/la sam kreativnost za prenošenje pozitivnih vrijednosti na učenike* ($M=4,48$, $SD=0,63$), a njih čak 60,71 ($f=34$) slaže se sa 4. tvrdnjom *Kreativne tehnike i aktivnosti koje samo koristio/la na stručno - pedagoškoj praksi pomogle su učenicima u stjecanju pozitivnih vrijednosti* ($M=4,53$, $SD=0,63$). Iz navedenih rezultata je vidljivo da je i **H2: Postoji povezanost između kreativnosti studenata i promicanja pozitivnih vrijednosti** potvrđena.

Analizom 5. tvrdnje - *Smatram da kolegiji s moga modula sadrže dovoljno kreativnih aktivnosti pomoću kojih se prenose pozitivne vrijednosti* ($M=3,48$, $SD=1,21$) došli smo do rezultata (tablica 9) da se samo 25,00 % studenata ($f=14$) slaže s navedenom tvrdnjom, što je pomalo zabrinjavajuće.

Tablica 9. Analiza rezultata skale procjene studenata o kreativnosti i vrijednostima

Kategorija (Tvrdnje)		1	2	3	4	5	M	SD
1. Koristeći kreativnost na predavanjima, profesori prenose pozitivne vrijednosti na mene.	f	0	0	7	13	36	4,52	0,71
	%	0	0	12,50	23,21	64,29		
2. Kreativne tehnike i aktivnosti na predavanjima pomogle su mi u stjecanju pozitivnih vrijednosti.	f	0	1	9	14	32	4,38	0,82
	%	0	1,79	16,07	25,00	57,14		
3. Na stručno-pedagoškoj praksi koristio/la sam kreativnost za prenošenje pozitivnih vrijednosti na učenike.	f	0	0	4	21	31	4,48	0,63
	%	0	0	7,14	37,50	55,36		
4. Kreativne tehnike i aktivnosti koje sam koristio/la na stručno - pedagoškoj praksi pomogle su učenicima u stjecanju pozitivnih vrijednosti.	f	0	0	4	18	34	4,53	0,63
	%	0	0	7,14	32,14	60,71		
5. Smatram da kolegiji s moga modula sadrže dovoljno kreativnih aktivnosti pomoću kojih se prenose pozitivne vrijednosti.	f	3	10	14	15	14	3,48	1,21
	%	5,36	17,86	25,00	26,79	25,00		

Dakle, što imamo kreativnijeg profesora i učitelja koji koristi različite tehnike i aktivnosti, predavanje je zastupljenije i „bogatije“ vrijednostima, zanimljivije i originalno, a studenti i učenici će samim time usvojiti i više pozitivnih vrijednosti. Kreativnost koja se implementira u sveučilišnu nastavu prenosi se indirektno i kroz razrednu nastavu, a ujedno se prenose i vrijednosti stečene kroz različite kreativne tehnike i aktivnosti i na studente i na učenike što je i bio cilj našega istraživanja.

5.2. Intervju sa sveučilišnim profesorima

Drugi dio istraživanja odnosi se na kvalitativnu metodologiju. U lipnju 2019. godine provedeno je 5 izravnih i 2 telefonski vezana intervjuja (Prilog 2). U intervjuu je sudjelovalo N=7 profesora, od kojih je N=5 sa Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku te N=2 sa Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Cilj je intervjuja bio steći što bolji uvid u stavove profesora o vlastitoj kreativnosti, kreativnosti općenito, vrijednostima, te vrijednostima koje trebaju imati profesori i učitelji.

1. pitanje: Smatrate li se kreativnom osobom?

Četvero profesora odgovorilo je potvrdno na postavljeno pitanje, tj. smatraju se kreativnom osobom. Ostalih troje profesora koji su intervjuirani smatraju se relativno kreativnima, ovisno o situaciji.

Jedan od profesora rekao je da se smatra kreativnom osobom u nekim pogledima, dok u nekim i ne te da sve to ovisi od pojedine situacije i motivacije. Smatra da ako je nešto zanimljivo i ima u tome iskustva, onda se može smatrati kreativnom osobom.

Dvije profesorice koje su potvrdile da se smatraju kreativnom osobom, naglasile su kako se trenutno smatraju kreativnima, ali da prije to za sebe i nisu smatrale. Jedna od njih navodi kako je uvidjela da se na kreativnosti može raditi te da je potrebno imati intrinzičnu motivaciju. Druga profesorica navodi kako se tek od studija, uz pomoć pojedinih kolegijskih profesora Ladislava Bognara, počela smatrati kreativnom te da su svi kreativni, ali da na tome trebamo raditi.

Iz navedenoga možemo zaključiti da su profesori svjesni svoje kreativnosti i naglašavaju kako se ona zapravo može poticati i razvijati, te da nikada nije kasno da postanemo kreativni, barem u pojedinom području.

2. pitanje: Kako Vi definirate kreativnost?

U tablici 10 navedene su definicije kreativnosti intervjuiranih profesora. Zaključujemo da se samo početak definicije kreativnosti (sposobnost, izražavanje, stvaranje, način, stanje) razlikuje, ali iz konteksta svih definicija zapravo uočavamo koliko su slična njihova razmišljanja o kreativnosti

jer smatraju da iz kreativnosti proizlazi nešto novo, originalno i inovativno te pridonosi rješavanju određenih problema i situacija u neočekivanom trenutku.

Tablica 10. Odgovori profesora na pitanje da definiraju kreativnost

	Definicije kreativnosti sveučilišnih profesora
1.	<i>„Kreativnost zapravo definiram kao jednu sposobnost koja se događa na vrhuncu svih drugih sposobnosti pa možemo reći, da ako gledamo nekakvu Maslowljevu piramidu, da bi kreativnost išla rame uz rame sa samoaktualizacijom. Osim toga, smatram da u definiciji kreativnosti postoji to trojedinstvo kreativne osobe, kreativnog procesa i kreativnog produkta i da je zapravo to nekakav začarani krug koji zapravo dovodi do stvaranja kreativnog procesa.“</i>
2.	<i>„Sposobnost stvaranja novih ideja, sposobnost snalaženja u novonastalim situacijama, originalnost.“</i>
3.	<i>„Izražavanje na originalni i zanimljiv način.“</i>
4.	<i>„Stvaranje intelektualnih, materijalnih, novih stvari. U potpunosti novih elemenata, noviteta kojih do sada nema. Povezivanje postojećeg i stvaranje novoga.“</i>
5.	<i>„Stanje gdje se stvaraju originalne vrijednosti, ideje, inovativnost, otvorenost, fleksibilnost, sloboda u svakom pogledu.“</i>
6.	<i>„Način pronalaženja rješenja na što više mogućih načina, ne na jedan jednoznačan način, nego na nekoliko različitih načina koji dovode do uspješnog rezultata.“</i>
7.	<i>„Stvaranje nečeg novog, neobičnog, inovativnoga, a ipak upotrebljivog.“</i>

3. pitanje: Smatrate li da je kreativnost u nastavi važna i zašto?

Iz tablice 11 možemo iščitati kako se svi profesori slažu da je kreativnost u nastavi važna.

Tablica 11. Odgovori profesora na pitanje smatraju li da je kreativnost u nastavi važna

Kategorija	f	%
Da	7	100
Ne	0	0

Slijede promišljanja profesora:

- *Uz kreativnost, odnosno različite kreativne tehnike, moguće je organizirati aktivniju, integriranu nastavu ili projektni dan. Kreativnom nastavom učenik postaje aktivan i u njezinom središtu te dolazi do odmaka od frontalne nastave.*
- *Uz zanimljivost nastave, pomoću kreativnosti studentima se približava njihov stil učenja, a jednoga dana i njihov stil rada jer svatko zapravo može dati nekakvu svoju osobnost.*
- *Izvodi li se svaka nastava na jednak način, ona postaje monotona. Da bi učenje bilo učenje, treba stvoriti nešto novo jer učenje je kreativan proces i jedan od elemenata učenja.*
- *Kreativnost sveučilišne nastave i kreativni kolegiji koji se provode sa studentima, zapravo svojom kreativnošću postaju primjer za primarne razine obrazovanja, točnije razrednu nastavu.*
- *Prvenstveno mora biti kreativan nastavnik te dozvoljavati i stvarati uvjete za kreativnost djeteta. Svojom kreativnošću mogu otvoriti svoje potencijale i ostvariti se. Imaju mogućnost upoznati sebe i svoje mogućnosti, a i stvara se nova vrijednost u razredu. Trebaju se stvarati uvjeti za kreativnost u učionici i novo ozračje slobode, kreativnog i kritičkog mišljenja, mogućnosti za stvaranje na originalne načine izvan okvira.*
- *Kreativnost omogućava poticanje kritičkog mišljenja i pripremanje učenika i studenata za svijet rada, prilagodbu u svijetu promjenjivih vrijednosti.*
- *Kreativna nastava potiče kreativnost kod učenika i kod studenata, a kreativni pojedinci nose sve promjene i sudjeluju u razvoju i napretku društva.*

Iz navedenog možemo zaključiti kako profesori važnost kreativnosti vide kao odmak od frontalne nastave, stvaranje ugodnog ozračja jedne zanimljivije i aktivnije nastave koja oslobađa pojedinca, navodi ga na kritičko razmišljanje, potiče njegovu kreativnost i priprema ga za promjene u svijetu.

4. pitanje: Koje kreativne tehnike i aktivnosti koristite na predavanju?

Svaki od profesora na ovo je pitanje ponudio nekoliko odgovora koji su navedeni u grafikonu 1. *Oluja ideja* je tehnika koju navode čak tri profesora. U odgovorima studenta na 5. pitanje u anketi svi su se studenti ($f=56$, 100%) susreli s tom tehnikom prema odgovorima profesora vidimo i zašto je to tako. *Vođena fantazija*, *Igre*, *Priče*, *Scenariji* su tehnike i aktivnosti koje navode po dva profesora. Sa studentima stvaraju različite izokrenute priče, osmišljavaju različite životne situacije, početne i nedovršene misli te igraju mozgalice i slagalice. Ostale tehnike i aktivnosti vidljive u grafikonu 1 navdene su jednom. Svaki profesor ima svoju viziju kreativnih tehnika i aktivnosti koje su važne, ali naravno sve to ovisi i o njihovom području rada, kolegijima koje predaju i situacijama u kojoj se nalaze. Pokušavaju se prilagoditi i unaprijediti svoju nastavu onako kako je u tome trenutku prema njihovu mišljenju to najbolje i naravno poželjno.

Grafikon 1. Odgovori profesora na pitanje koje kreativne tehnike i aktivnosti koriste

5. pitanje: Što za Vas predstavlja pojam vrijednosti?

Odgovori profesora na ovo pitanje vidljivi su u tablici 12.

Tablica 12. Odgovori profesora na pitanje što za njih predstavlja pojam vrijednosti

	Razmišljanja sveučilišnih profesora o pojmu vrijednosti
1.	<i>„Vrijednosti u nastavi su nešto što prenosi profesor, zato je bitno od kojih vrijednosti polaze, pogotovo sveučilišni profesori, kako bi se te vrijednosti mogle dalje prenositi na učenike.“</i>
2.	<i>„Smatram da svi trebamo raditi na svojim vrijednostima, to ne ide preko noći i smatram da je obiteljski odgoj izuzetno važan, ali isto tako važna je i visokoškolska ustanova.“</i>
3.	<i>„Predstavlja neki sustav unutrašnjih normi.“</i>
4.	<i>„Nit vodilja (način, obrazac) kojom se ja povodim i djelujem na kraju krajeva.“</i>
5.	<i>„Ja bih rekla dobro. Počela bih s onim što je to dobro i što je to smjer u mom životu. Vrijednosti koje smo dobili prvo odgojem u obitelji pa onda i drugim, širim sekundarnima ustanovama. To je stil života i način kako percipiramo svijet oko sebe, kako doživljavamo i poštujemo ljude, svoj posao, koliko smo marljivi, usmjereni, pokazujemo ljudima da su nam važni, a naravno onda i univerzalne vrijednosti – istina itd.“</i>
6.	<i>„Odgojem izričemo kakvu osobu želimo, a odgojem vrijednosti usvajamo. Pa bi onda i vrijednosti bile zapravo nekakvi poželjni oblici, čak i norme ukoliko su one potpuno, pravno stavljene u okvire. Vrijednosti, odnosno vrednote koje želimo, stavljamo primarno u svoje životu. Nešto zbog čega živimo, radimo naposljetku“</i>
7.	<i>„Određene, općevažeće vrijednosti, koje se ne mijenjaju kroz povijest. Nekakve pozitivne stvari.“</i>

Pojam vrijednosti za većinu profesora odnosi se na njihov unutrašnji sustav prema kojem oni djeluju i način na koji shvaćaju svijet, ali i odnose se prema njemu. Također, naglasak stavljaju i na odgoj u obitelji i odgojno-obrazovnim ustanove koje predstavljaju primjer i prenose pozitivne vrijednosti. Pojedini profesori naglašavaju kako je sustav vrijednosti u današnje vrijeme narušen te da je ljestvica veoma niska, ako govorimo o odgoju i obrazovanju. Važno je da profesori na sveučilištu budu primjer i prenose pozitivne vrijednosti. I na fakultetu treba promicati znanje, solidarnosti, identitet i odgovornost kao jedne od ključnih vrijednosti navedenih u Nacionalnom okvirnom kurikulumu.

6. pitanje: Molim Vas rangirajte navedene vrijednosti prema važnosti koje po Vama profesori, studenti i učitelji trebaju imati. Broj 1 označava najviši prioritet, a broj 25 najmanji.

Nakon što su profesori rangirali vrijednosti¹⁰ u tablici 13 izdvojili smo prvih 10 vrijednosti od ponuđenih 25 koje su označene s najvišim prioritetom, a to su : *odgovornost* (M=5,14, S=36), *znanje* (M=5,29, S=37), *poštenje* (M=6,43, S=45), *iskrenost* (M=7,14, S=50), *empatija* (M=9,43, S=66), *pouzdanost* (M=9,71, S=68), *razumijevanje* (M=10,14, S=71), *marljivost* (M=11,29, S=79), *solidarnost* (M=11,57, S=81) i *dobrota* (M=11,86, S=83).

Usporedimo li rezultate iz tablice 7 i tablice 10 možemo zaključiti da su odgovori profesora i studenata na ovo pitanje veoma su slični, te se razlikuju u 4 vrijednosti. Studenti su naveli *pristupačnost, organiziranost, tolerantnost i otvorenost*, dok o profesori za razliku od studenata naveli uz ostale iste vrijednosti *iskrenost, pouzdanost, solidarnost i dobrotu*. Studenti zasigurno očekuju od svojih profesora da budu pristupačni, tolerantni, otvoreni prema njima dok s druge pak strane, profesori očekuju više iskrenosti i pouzdanosti od svojih studenata.

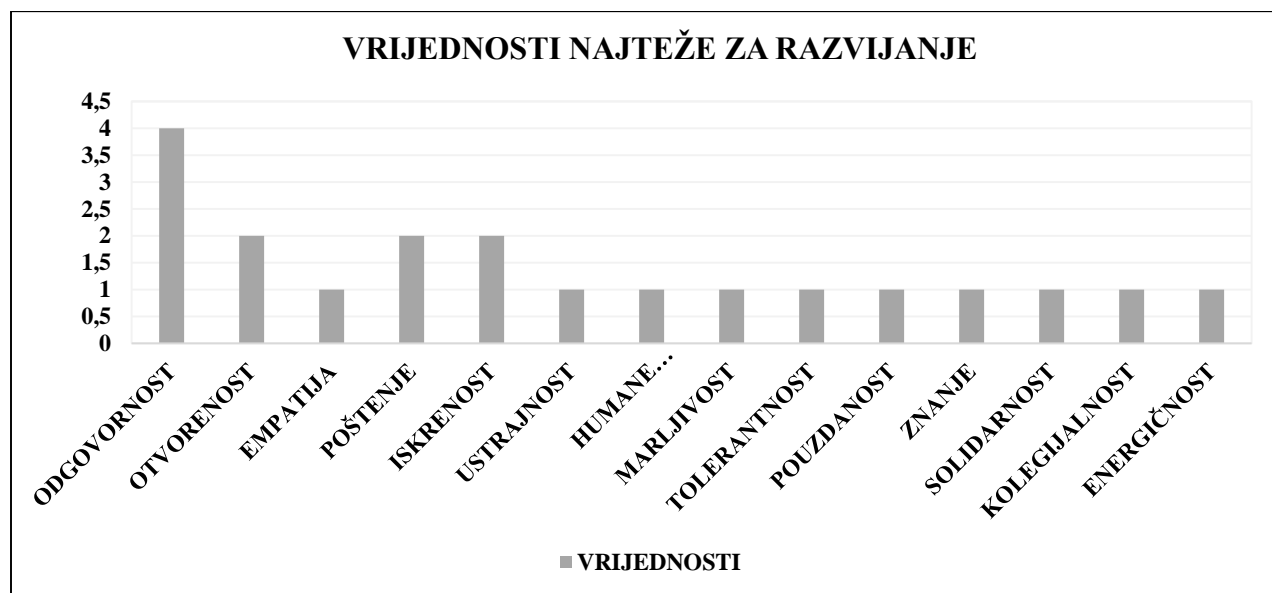
Tablica 13. Prvih 10 najvažnijih vrijednosti prema odgovorima profesora koje profesori, studenti i učitelji trebaju imati

Kategorija	N	M	S	SD
Odgovornost	7	5,14	36	3,72
Znanje	7	5,29	37	3,50
Poštenje	7	6,43	45	4,72
Iskrenost	7	7,14	50	6,74
Empatija	7	9,43	66	6,45
Pouzdanost	7	9,71	68	9,52
Razumijevanje	7	10,14	71	5,15
Marljivost	7	11,29	79	5,53
Solidarnost	7	11,57	81	6,92
Dobrota	7	11,86	83	6,41

¹⁰ Bradarić (2018)

7. pitanje: Koje vrijednosti Vam je najteže razvijati kod Vas samih, ali i kod Vaših studenata?

Iz grafikona 2 možemo vidjeti da su profesori naveli 14 različitih vrijednosti za koje smatraju da su najteže za razvijanje.

Grafikon 2. Odgovori profesora na pitanje koje im je vrijednosti najteže razvijati

Ipak, detaljnijom analizom rezultata možemo izdvojiti prve četiri vrijednosti najteže za razvijanje, a to su: *odgovornost, otvorenost, poštenje i iskrenost* (pogledati tablicu 14).

Tablica 14. Prve četiri vrijednosti najteže za razvijanje prema odgovorima profesora

Kategorija	f	%
Odgovornost	4	20
Otvorenost	2	10
Poštenje	2	10
Iskrenost	2	10

Najviše profesora, točnije njih četvero, navodi kako je *odgovornost* jedna od najtežih vrijednosti za razvijanje, a u 3. pitanju navedena je i kao jedna od najvažnijih među prvih 10 vrijednosti. Prema mišljenju profesora u samoj je nastavi važno da studenti shvate da su oni odgovorni za svoje znanje, a ne samo profesor, a isto tako odgovornost je ponekad teško razvijati, ali ona dolazi sazrijevanjem.

Poštenje i *iskrenost* također su vrijednosti koje profesori navode i među prvih 10 najvažnijih, ali i među prve 4 najteže za razvijanje. Studenti često varaju na ispitima, plagiraju radove, ne pojavljuju se na metodičkim vježbama što je vjerojatno i dovelo do ovakvih rezultata profesora.

Ostale vrijednosti navedene kao jedne od težih za razvijanje prema tablici 14 razlikuju se od profesora do profesora, a prema njihovom stavu to su: *empatija, ustrajnost, humane vrijednosti, pouzdanost, znanje, solidarnost, kolegijalnost, energičnost*.

U nastavku slijede promišljanja profesora o pojedinim vrijednostima:

- *Profesori bi trebali biti otvoreniji kako bi njihova komunikacija sa studentima bila bolja i da bi se smanjio strah od toga predmeta. Isto tako studenti bi trebali biti empatičniji jedni prema drugima u svome odnosu, bez stalnog međusobnog natjecanja, ali i profesori u svom odnosu prema studentima i svojim kolegama.*
- *Ne pojavljivanje na metodičkim vježbama, plagiranje i varanje na ispitima, sve su češći problemi s kojima se profesori danas susreću prema mišljenju jedne profesorice. Prema tome veoma su upitne vrijednosti poštenje i ustrajnost, na kojima bi se trebalo poraditi.*
- *Iz samih iskustava u odnosu s drugim ljudima ponekad je teško razvijati humane vrijednosti. Studenti se ponekad u postupke drugih ljudi pa ih treba uvjeriti da i dalje trebaju biti empatični i tolerantni jedni prema drugima.*
- *Otvorenost je ponekad teža za razvijanje posebno kod studenata prve godine studija. Oni se otvore tek pred kraj. Za pouzdanost i odgovornost treba puno vremena, a kako cijeli*

svijet pa i naše okruženje, država, daje drukčiju sliku krize vrijednosti pa mladi koji su motivirani i ustrajni, razočaraju se. Solidarnost je vrijednost koja je na visokoj razini kada se događaju teške stvari, no trebala bi biti prisutna svaki dan. Studenti bi trebali biti i više kolegijalniji jedni prema drugima, a energičnost je isto ponekad teža za razvijanje.

- *Živimo u svijetu promjenjivih vrijednosti pa stoga, moramo prije svega biti i prilagodljivi i tolerantni.*
- *Iskrenost je ponekad teška za razvijanje jer istinu ljudi teško prihvate.*

Odgovornost, znanje i solidarnost ključne su vrijednosti koje su navedene i u Nacionalnom okvirnom kurikulumu, a i profesori ih ističu u svojim odgovorima kao najvažije i najteže vrijednosti za razvijanje. Treba biti odgovoran prema sebi i drugima, moći razumjeti samoga sebe i svijet oko sebe, ali i uviđati probleme drugih. Znanje je vrijednost koju su naveli i profesori i studenti kao jednu od najtežih za razvijanje. No zašto je tomu tako? Ponekad je vrijednosti teže razvijati zbog razočaranja i manjka povjerenja u druge ljude ili nekog drugog razloga. Za neke je vrijednosti potrebno uložiti više truda, a za neke manje. Svaka od njih je važna, treba ih izgraditi i promicati, a to najbolje možemo postići kroz kreativnost u radu, jer se povećava zanimljivost nastave i usvajanje nečeg novog na lakši način.

8. pitanje: Koristite li kreativnost u svom radu za stjecanje pozitivnih vrijednosti?

Na ovo pitanje, prema tablici 15, šest je profesora potvrdno odgovorilo, dok je samo jedna profesorica navela kako ne koristi kreativnost baš previše u svome radu te smatra da je možda takav način primjereniji za mlađu dob.

Tablica 15. Odgovori profesora na pitanje koriste li kreativnost u svom radu za stjecanje pozitivnih vrijednosti

Kategorija	f	%
Da	6	85,71
Ne	1	14,29

9. pitanje: Smatrate li da pomoću navedenih kreativnih tehnika i aktivnosti promičete ranije navedene vrijednosti? Zašto?

Svih sedam profesora smatra da pomoću kreativnih tehnika i aktivnosti promiču ranije navedene vrijednosti, a u nastavku slijede njihova promišljanja:

- *Kreativnost predstavlja svojevrsnu podlogu za stvaranje pozitivnih vrijednosti. Ona obuhvaća kreativnu osobu, proces i produkt te samim time profesor i student postaju partneri i dolazi do razvijanja vrijednosti. Ipak, ponekad se kod tehnika stavlja određeni naglasak na samo jednu vrijednost pa bi trebalo poraditi na osmišljavanju novih kreativnih tehnika i aktivnosti.*
- *Studenti pomoću kreativnih tehnika mogu shvatiti važnost određenih vrijednosti te što će im to značiti u budućem životu i radu s djecom. Učitelji trebaju prenositi znanje, biti odgovorni i iskreni prema učenicima. Iskrenost predstavlja jednu od važnijih vrijednosti u životu djece s teškoćama u razvoju. Oni osjete ukoliko je učitelj neiskren prema njima.*
- *Pomoću kreativnih tehnika studenti uviđaju prednosti ulaganja truda, koje će se kasnije vratiti. Vrijednosti su nešto što se treba graditi, one se ne mogu samo dati nekome. Jedan od načina da bi se one izgradile je upravo kreativnost, odnosno stvaranje nečeg novog.*

- *Etika učiteljskoga poziva i Projektno učenje u dječjem vrtiću dva su kolegija Predškolskoga studija zastupljena kreativnim tehnikama. U njima studenti u samome centru i realiziraju nastavu putem društveno korisnoga učenja i projekata. Studenti moraju biti odgovorni, tolerantni jedni prema drugima, kolegijalni, organizirani kako bi projekt uspio. Važno je da međusobno surađuju i poštuju ideje jedni drugih, ali i same djece s kojima rade. Tu se razvija i empatija, razumijevanje drugih i njihovih ideja, što se kroz frontalnu nastavu ne bi moglo postići u tolikoj mjeri, a i sami studenti daju pozitivne povratne informacije o vrijednostima koje su još jače izgradili ili usvojili kroz kreativan rad.*
- *Treba biti otvoren za učenje, djelovanje i osmišljavanje nekih drugih, novih aktivnosti, za učenje i stručno usavršavanje. Studenti trebaju imati mogućnost živjeti na fakultetu, te im treba omogućiti više izvannastavnih i slobodnih aktivnosti koje će oni sami osmisliti. Ne samo za nastavu, nego i za nekakva zanimljiva događanja kako bi bili prepoznatljivi po tome, a tako se istovremno učitelji i pripremaju za rad u svojoj školi.*
- *Prije svega promiče se tolerancija, solidarnost, prijateljstvo jer kroz kreativne tehnike npr. debate, diskusije studenti uče slušati jedni druge, razumijevati tuđa mišljenja i uče prihvaćati tuđa mišljenja, iako se ne slažu uvijek s njima.*
- *Kreativnim tehnikama promiče se međusobno uvažavanje i tolerancija.*

Profesori smatraju da kreativnim tehnikama i aktivnostima koje koriste na predavanju, studentima omogućavaju shvaćanje, razumijevanje i međusobno uvažanje. Student postaje aktivan sudionik te nastave u ugodnoj klimi. Studenti na taj način bolje shvaćaju važnost pojedinih vrijednosti te se pripremaju se za svoj budući rad s učenicima.

Uzimajući u obzir rezultate dobivene 8. i 9. pitanjem, zaključujemo da su **H1: Postoji povezanost između kreativnosti profesora i promicanja pozitivnih vrijednosti** i **H2: Postoji povezanost između kreativnosti studenata i promicanja pozitivnih vrijednosti** još jednom potvrđene.

Profesori se u svome radu trude što više oslanjati na kreativnost jer na taj način „dopiru“ do studenata, više ih motiviraju ih i izgrađuju njihov sustav vrijednosti kroz različite tehnike i aktivnosti. Studenti također smatraju da se kroz kreativan rad način dodatno izgrađuje njihov vrijednosni sustav, prema povratnim informacijama koje daju svojim profesorima te koje profesori i sami uočavaju. Implementacijom kreativnosti u sveučilišnu nastavu pojedinac razvija svoj kreativni potencijal, nadopunjuje se, postaje potpuna osoba spremna na promjene, potiče kreativnost kod drugih, razmišlja o vrijednostima i kreativnošću promiče pozitivne vrijednosti.

6. RASPRAVA

Kreativnost i vrijednosti neozostavan su dio života svakoga pojedinca. Kreativnost omogućava izražavanje na nov, originalan način, osmišljavanje različitih rješenja određenoga problema, stvaranje nečeg novog, inovativnog. Za kreativnost nikada nije kasno pa ni u sveučilišnoj nastavi, čak štoviše, podsjetimo da Bognar, L. (2011: 18-19) navodi: “ *...Posebno značenje ima kreativnost u nastavi na fakultetu, gdje je nažalost i najmanje ima, jer se radi o zrelim ljudima koji su u tim godinama i pozvani da stvaraju, što bi trebala biti jedna od važnih funkcija fakulteta...* “ Kreativnost je opći ljudski potencijal koji može rasti, samo je potrebno stvoriti kreativnu okolinu i njegovati je iz dana u dan. Važno je reagirati na vrijeme, osigurati poticajnu okolinu, ukloniti sve ometače kreativnosti i slijediti pravila za poticanje kreativnosti kako za djecu tako i za studente u sveučilišnoj nastavi. (Dubovicki, 2016) Profesori trebaju biti osobe koje neprestano rade na sebi i rastu. Od njih usvajaju sustav vrijednosti profesije kojom će se baviti. (Bognar, L., 2011) Vrijednosti predstavljaju unutrašnja načela koja nas vode do određenog cilja, to su: „*poželjni ciljevi, različite važnosti, koji nadilaze specifične situacije, a djeluju kao usmjeravajuća načela u čovjekovu životu*”. (S. Schwartz prema Ferić, 2009: 13). Profesori i učitelji predstavljaju uzor svojim studentima, stoga je na njima velika odgovornost. Trebaju biti ustrajni u svojoj zadaći, raditi na sebi te na što bolji način osigurati poticajno okruženje za promicanje vrijednosti.

Cilj je ovoga istraživanja bio steći što bolji uvid u stavove profesora i studenata o vlastitoj kreativnosti, kreativnosti općenito, ali i u smislu stvaranja poticajnih uvjeta za promicanje pozitivnih vrijednosti. Analizom rezultata anketnog upitnika provedenog sa studentima i vezanog intervjua provedenog s profesorima, možemo zaključiti da se većina njih smatra kreativnom osobom. Oni zapravo prepoznaju svoj kreativni potencijal što je važno za suvremni odgoj i obrazovanje. To će im omogućiti daljnje kreativno razvijanje i napredovanje, a samim time postoji i veća mogućnost za prenošenje kreativnosti. Ne postoji općeprihvaćena definicija kreativnosti pa tako i profesori studenti navode da je to mogućnost, sposobnost, način, proces, stvaranje, stanje i izražavanje, no ono što je svima zajedničko je da kreativnost znači stvaranje inovativnih stvari, spajanje starog i novog, dolaženje do rješenja na različite načine. Kreativnost prema studentima i profesorima omogućava poticajniju i zabavniju nastavu, koja nije monotona, poticanje divergentnog mišljenja i razvoj cjelovite osobe. Kreativnost u sveučilišnoj nastavi kroz različite

kreativne kolegije te tehnike i aktivnosti postaje primer za kvalitetno provođenje razredne nastave. Vrijednosti koje su se prema studentima pokazale kao najvažije, ali ujedno i najteže za razvijanje su tolerantnost, odgovornost i empatija, a prema stavovima profesora to su odgovornost, poštenje i iskrenost. Profesori kroz svoja promišljanja navode kako kreativnost predstavlja podlogu za promicanje pozitivnih vrijednosti. Da bismo izgradili vrijednosti, potrebno je upravo stvoriti nešto novo. S druge pak strane, i studenti uočavaju da kreativnost njihovih profesora kroz kreativne tehnike koje koriste na predavnju, pomažu u vlastitom stjecanju određenih vrijednosti. Osmišljavanjem vlastite kreativne nastave na stručno-pedagoškoj praksi, studenti su uvidjeli kako i oni sami na učenike prenose pozitivne vrijednosti. Prema navedenim stavovima profesora i studenata, možemo zaključiti da su potvrđene obje hipoteze odnosno, postoji povezanost između kreativnosti profesora i promicanja pozitivnih vrijednosti te između kreativnosti studenata i promicanja pozitivnih vrijednosti.

Dubovicki (2016) objedinjuje različita istraživanja provedena na Učiteljskom fakultetu u Osijeku (danas FOOZOS). Ta su istraživanja imala za cilj unapređenje sveučilišne nastave, poticanje kreativnosti studenata, ispitivanja stavova studenta i profesora o važnosti kreativnosti u toj sveučilišnoj nastavi. Prema rezultatima tih istraživanja, kreativna sveučilišna nastava ima veoma učinkovit utjecaj na sve sudionike. Potiče ugodno ozračje, opuštenost i razvoj demokratskih odnosa. Profesori i studenti pokazali su pozitivne stavove o važnosti poticanja kreativnosti te je uočena i povezanost samoaktualizacije i kreativnosti. Možemo zaključiti da su rezultati tih istraživanja slični kao i oni dobiveni ovim istraživanjem.

Što se više profesori i učitelji trude, ulažu u sebe i razvijaju svoju kreativnost više će motivirati studente i učenike, aktivirati ih poticati njihovu kreativnost i promicati pozitivne vrijednosti. Oni predstavljaju uzor pa prema tome moraju biti svjesni važnosti svoje uloge u životima tih osoba i odgovornosti koju snose za cjelokupno društvo.

7. ZAKLJUČAK

Kreativnost i vrijednosti ključna su obilježja suvremenog odgoja i obrazovanja. Nesporna je njihova uloga u razvijanju cjelovite osobe koja treba biti spremna na suočavanje sa različitim izazovima današnjice. Kreativnost uključuje stvaranje nečeg novog, inovativnog, omogućava rješavanje problema na različite načine. Čini svaku nastavu, pa tako i onu sveučilišnu zanimljivijom, aktivnijom i ugodnijom. Vrijednosti stječemo od drugih osoba, prvo su to roditelji pa učitelji, a zatim i sveučilišni profesori. Studenti od svojih profesora usvajaju različita znanja, sposobnosti, ali i vrijednosti putem različitih aktivnosti. Kao budući učitelji i oni će jednoga dana prenositi ono što su usvojili. Važno je shvatiti utjecaj kreativnosti u odgojno-obrazovnom radu jer provedenim je istraživanjem potvrđeno da postoji povezanosti između kreativnosti profesora i promicanja pozitivnih vrijednosti te da postoji i povezanosti između kreativnosti studenata i promicanja pozitivnih vrijednosti.

Prema jednome od rezultata istraživanja, većina studenata iskazala je nezadovoljstvo količinom kreativnih tehnika i aktivnosti na pojedinim kolegijima. Prema tome buduća bi istraživanja ove problematike trebala istražiti na kojim se kolegijima najviše koriste kreativne tehnike i na koje načine. S obzirom da su se prema studentima tolerantnost, odgovornost i empatija pokazale kao najvažnije, ali ujedno i najteže vrijednosti za razvijanje, a prema profesorima odgovornost, poštenje i iskrenost, daljnja istraživanja mogla bi više poraditi i na toj problematici. Treba vidjeti zašto je to tako, mogu li odgojno-obrazovne ustanove pridonijeti rješavanju toga problema ili rješenje treba potražiti možda u obiteljskom odgoju. Trebalo bi i provesti slično istraživanje na Učiteljskom fakultetu u Zagrebu ili drugim fakultetima jer je ovo provedeno samo među sudionicima FOOZOS-a. Postojeće kreativne tehnike i aktivnosti većinom se oslanjaju na razvijanje određenih vrijednosti pa bi bilo dobro poraditi na osmišljavanju nekih novih, ciljanih prema novim vrijednostima ili razvijanju postojećih.

Profesori i učitelji predstavljaju uzor za usvajanje vrijednosti. Važno je da oni budu osobe koje konstantno rade na vlastitom razvoju, ustraju u provođenju kreativne nastave „bogate“ kreativnim tehnikama i aktivnostima. Implementacijom kreativnosti u radu stvaraju se bolji uvjeti za promicanje pozitivnih vrijednosti, pridaje veća uloga shvaćanju njihove važnosti za budući život te spremnost na promjene koje dolaze.

LITERATURA

1. Bognar, B. (2010). Škola koja razvija kreativnost. Pribavljeno 23.5.2019., sa https://spomenkakocis.files.wordpress.com/2014/01/skola_koja_razvija_kreativnost-1.pdf
2. Bognar, L. (2001). *Metodika odgoja*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
3. Bognar, L., Kragulj, S. (2011). Odnos između kreativnosti i samoaktualizacije u sveučilišnoj nastavi (57-70). Pribavljeno 25.5.2019. sa <https://www.bib.irb.hr/545809>
4. Bognar, L. (2012). Kreativnost u nastavi. *Napredak*, 153 (1), 9-20. Pribavljeno 20.4.2019. sa <https://hrcak.srce.hr/82857>
5. Bognar, L. (2011). Odgoj na sveučilištu. *Život i škola*, LVII (26), 165-175. Pribavljeno 20.4.2019. sa <https://hrcak.srce.hr/77332>
6. Bognar, L. (2009). Priča i lutka u sveučilišnoj nastavi. Pribavljeno 22.5.2019. sa <https://ladislav-bognar.net/sites/default/files/Pri%C4%8Da%20i%20lutka.pdf>
7. Bognar, L., Bognar, B. (2007). Kreativnost učitelja kao značajna kompetencija nastavničke profesije. Pribavljeno 31.5.2019. sa [https://pedagogija.net/moodle/pluginfile.php/578/mod_page/content/51/Bognar_Bognar%20\(2007\)%20Kreativnost%20u%c4%8ditelja.pdf](https://pedagogija.net/moodle/pluginfile.php/578/mod_page/content/51/Bognar_Bognar%20(2007)%20Kreativnost%20u%c4%8ditelja.pdf)
8. Bradarić, M. (2018). *Vrijednosti kao odraz skrivenog kurikula*. Pribavljeno 20.4.2019. sa <https://zir.nsk.hr/islandora/object/foozos:595/datastream/PDF/download>
9. Čudina – Obradović, M. (1990). *Nadarenost razumijevanje, prepoznavanje, razvijanje*. Zagreb: Školska knjiga
10. Družinec, V. (2016). Transfer vrijednosti s roditelja na djecu. *Školski vjesnik*, 65 (3), 475-488. Pribavljeno 1.6.2019. sa <https://hrcak.srce.hr/178119>
11. Dubovicki, S. (2016). *Kreativnost u sveučilišnoj nastavi*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
12. Dubovicki, S., Mlinarević, V. (2018). Stavovi studenata o osobinama kreativnih i samoaktualiziranih sveučilišnih profesora. Pribavljeno 24.6.2019. sa <https://www.bib.irb.hr/940145>
13. Ferić, I. (2009). *Vrijednosti i vrijednosni sustavi: psihologijski pristup*. Zagreb: Alinea
14. *Humane vrednote – Odgoj za humanost*. (2001). Zagreb: Hrvatski Crveni križ, Nacionalno društvo Zagreb. Pribavljeno 24.6.2019. sa www.hck.hr/UserDocsImages/publikacije/Priručnici/Humane_Vrednote.pdf

15. Huzjak, M. (2006). Darovitost, talent i kreativnost u odgojnom procesu. *Odgojne znanosti*, 8 (1(11)), 289-300.
16. Ilišin, V. (2011). Vrijednosti mladih u Hrvatskoj. *Politička misao*, 48(3), 82-122.
17. Jukić, R. (2013). Moralne vrijednosti kao osnova odgoja. *Nova prisutnost*, XI (3), 401-416.
18. Kroflin, L., Nola, D., Posilović, A., Supek, R. (1987). *Dijete i kreativnost*. Zagreb: Globus
19. Mrnjaus, K. (2008). *Pedagoška promišljanja o vrijednostima*. Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci.
20. *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje*. (2011). Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske. Pribavljeno 6.6.2019. sa http://mzos.hr/datoteke/Nacionalni_okvirni_kurikulum.pdf
21. *Nastavni plan i program za osnovnu školu*. (2006). Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske. Pribavljeno 6.6.2019. sa [https://www.azoo.hr/images/AZOO/Ravnatelj/RM/Nastavni_plan_i_program_za_osnovnu_skolu - MZOS 2006 .pdf](https://www.azoo.hr/images/AZOO/Ravnatelj/RM/Nastavni_plan_i_program_za_osnovnu_skolu_-_MZOS_2006_.pdf)
22. *Okvir nacionalnog kurikuluma – prijedlog*. (2016). Cjelovita kurikularna reforma. Pribavljeno 6.6.2019. sa <http://www.kurikulum.hr/wp-content/uploads/2016/02/ONK-18.2-POPODNE-2.pdf>
23. Rakić, V., Vukušić, S. (2010). Odgoj i obrazovanje za vrijednosti. *Društvena istraživanja*, 19 (4-5 (108-109)), 771-795.
24. Richards, R. (2010). Introduction. In: J. C. Kaufman, R. J. Sternberg, (Eds.). *The International Handbook of Creativity*. New York: Cambridge University Press
25. Somolanji, I. i Bognar, L. (2008). Kreativnost u osnovnoškolskim uvjetima. *Život i škola*, LIV (19), 87-94.
26. Stevanović, M. (1997). *Edukacija za stvaralaštvo*. Varaždinske toplice: Tonimir.
27. Stevanović, M. (1999). *Kreatologija*. Varaždinske Toplice: Tonimir
28. *Svjetsko udruženje edukatora u ranom djetinjstvu (AMEI – WAECE)*. *Učimo živjeti zajedno u miru, od ranog djetinjstva*. Pribavljeno 24.6.2019. sa <http://www.waece.org/peaceeducationBiH.html>
29. Škrbina, D. (2013). *Art terapija i kreativnost*. Zagreb: Veble commerce

PRILOZI

Prilog 1 – Anketa

Anketni list - Kreativnost profesora i studenata kao mogućnost promicanja pozitivnih vrijednosti

Poštovani,

ova anketa je anonimna. Rezultati istraživanja bit će korišteni za potrebe izrade diplomskoga rada. Cilj je anketnog istraživanja steći uvid u stavove o važnosti poticanja kreativnosti općenito, ali i vidu stvaranja poticajnih uvjeta za promicanje pozitivnih vrijednosti.

Molimo Vas da iskrenim i subjektivnim odgovorima date doprinos istraživanju navedene teme.

Unaprijed zahvaljujemo na suradnji.

1. Smatrate li se kreativnom osobom? (Zaokruži.)

a) DA

b) NE

2. Kako Vi definirate kreativnost?

3. Smatrate li da je kreativnost u nastavi važna? (Zaokružiti.)

a) DA b) NE

4. Ako je Vaš odgovor na prethodno pitanje bio DA, molimo Vas da navedete nekoliko razloga zašto je kreativnost u nastavi po Vama važna.

5. Zaokružite kreativne tehnike s kojima ste se sureli tijekom studiranja.

- a) Oluja ideja
- b) Grozdovi
- c) Šest šešira
- d) Priča i lutka
- e) Činkvina ili petostih
- f) Haiku pjesma
- g) Slikanje (na zvuk zvona
predajemo papir osobi do
sebe)
- h) Umne mape
- i) Sociodrama

6. Što za Vas predstavlja pojam vrijednosti? (Zaokružite jedan od ponuđenih odgovora*.)

- a) Vrijednosti su “eksplicitno ili implicitno shvaćanje, svojstveno pojedincu i karakteristično za grupu, nečeg poželjnog što utječe na selekciju prikladnih načina, sredstava i ciljeva akcije”.
- b) Vrijednost je “trajno vjerovanje da je specifičan način ponašanja ili egzistencije osobno ili društveno poželjniji od suprotnog ili obratnog načina ponašanja ili egzistencije”.
- c) Vrijednosti određujemo “kao poželjne ciljeve, različite važnosti, koji djeluju kao usmjeravajuća načela u čovjekovu životu”.

* *Definicije vrijednosti: a) C. Kluckhohna, b) M. Rokeacha i c) S. Schwartza prema Ilišin, V. (2011). Vrijednosti mladih u Hrvatskoj. Politička misao: časopis za politologiju, Vol.48 No.3, str. 82-122*

7. Rangirajte navedene vrijednosti prema važnosti koje po Vama profesori, studenti i učitelji trebaju imati. Broj 1 označava najviši prioritet, a broj 25 najmanji.

☐ Iskrenost	☐ Pristojnost
☐ Otvorenost	☐ Razumijevanje
☐ Ljubaznost	☐ Kolegijalnost
☐ Pristupačnost	☐ Empatija
☐ Poštenje	☐ Optimističnost
☐ Pouzdanost	☐ Ustrajnost
☐ Odgovornost	☐ Humor
☐ Marljivost	☐ Ispravno djelovanje
☐ Znanje	☐ Sloboda
☐ Prijateljstvo	☐ Energičnost
☐ Solidarnost	☐ Organiziranost
☐ Dobrota	☐ Vjernost
☐ Tolerantnost	

8. Navedite tri vrijednosti iz prethodnog pitanja koje su po Vama najteže za razvijati kod Vas samih, ali i kod učenika.

9. Procijenite točnost navedenih tvrdnji na skali od 1 do 5 (1 – ne slažem se, 2 – djelomično se ne slažem, 3 – niti se slažem niti ne slažem, 4 – djelomično se slažem, 5 – slažem se).

TVRDNJA	1	2	3	4	5
Koristeći kreativnost na predavanjima, profesori prenose pozitivne vrijednosti na mene.	1	2	3	4	5
Kreativne tehnike i aktivnosti na predavanjima pomogle su mi u stjecanju pozitivnih vrijednosti.	1	2	3	4	5
Na stručno-pedagoškoj praksi koristio/la sam kreativnost za prenošenje pozitivnih vrijednosti na učenike.	1	2	3	4	5
Kreativne tehnike i aktivnosti koje samo koristio/la na stručno - pedagoškoj praksi pomogle su učenicima u stjecanju pozitivnih vrijednosti.	1	2	3	4	5
Smatram da kolegiji s moga modula sadrže dovoljno kreativnih aktivnosti pomoću kojih se prenose pozitivne vrijednosti.	1	2	3	4	5

Hvala Vam na sudjelovanju! ☺

Prilog 2 – Intervju sa sveučilišnim profesorima

Intervju sa sveučilišnim profesorima

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku

Kreativnost profesora i studenata kao mogućnost promicanja pozitivnih vrijednosti

1. Smatrate li se kreativnom osobom?
2. Kako Vi definirate kreativnost?
3. Smatrate li da je kreativnost u nastavi važna i zašto?
4. Koje kreativne tehnike i aktivnosti koristite na predavanju?
5. Što za Vas predstavlja pojam vrijednosti?
6. Molim Vas rangirajte navedene vrijednosti prema važnosti koje po Vama profesori, studenti i učitelji trebaju imati. Broj 1 označava najviši prioritet, a broj 25 najmanji.

___ Iskrenost	___ Pristojnost
___ Otvorenost	___ Razumijevanje
___ Ljubaznost	___ Kolegijalnost
___ Pristupačnost	___ Empatija
___ Poštenje	___ Optimističnost
___ Pouzdanost	___ Ustrajnost
___ Odgovornost	___ Humor
___ Marljivost	___ Ispravno djelovanje
___ Znanje	___ Sloboda
___ Prijateljstvo	___ Energičnost
___ Solidarnost	___ Organiziranost
___ Dobrota	___ Vjernost
___ Tolerantnost	

7. Koje vrijednosti Vam je najteže razvijati kod Vas samih, ali i kod Vaših studenata?
8. Koristite li kreativnost u svom radu za stjecanje pozitivnih vrijednosti?
9. Smatrate li da pomoću navedenih kreativnih tehnika i aktivnosti promičete ranije navedene vrijednosti? Zašto?